

Promise

A photograph of two young women with blonde hair, smiling warmly at each other. They are touching their foreheads together. The image is framed by a large, semi-transparent circular overlay. The background is a soft-focus outdoor setting with green foliage and a clear blue sky.

Voor Bijbels denken in de gezondheid(s)zorg 33ste jaargang nr 3 (juli 2017)

In dit nummer

Relationele hersenvaardigheden
Liefde, de meest weerbare in relaties
Wakker liggen van dromen (1)
De maagdelijke geboorte van Jezus

Het belang van ontwikkelen van hersenvaardigheden

Inleiding

De laatste decennia is de kennis over de manier waarop de hersenen werken sterk toegenomen. Door de ontwikkeling van allerlei scans is er steeds meer kennis over de neurofysiologie, de manier hoe ons brein werkt. Veel onderzoeken richten zich vooral op de integratie van linker- en rechterhersenhalft. Het belang van het denken als een dominante functie van de linkerhersenhalft is bij velen bekend. Minder bekend is dat de ontwikkeling van onderliggende relationele vaardigheden van de rechter hersenhalft bepalend zijn voor onze manier van denken en inhoud geven aan onze identiteit en emotionele vaardigheden. Veel wat we als onbewust noemen, zijn aangeleerde vaardigheden die veel sneller dan het bewuste denken in het brein geactiveerd worden.

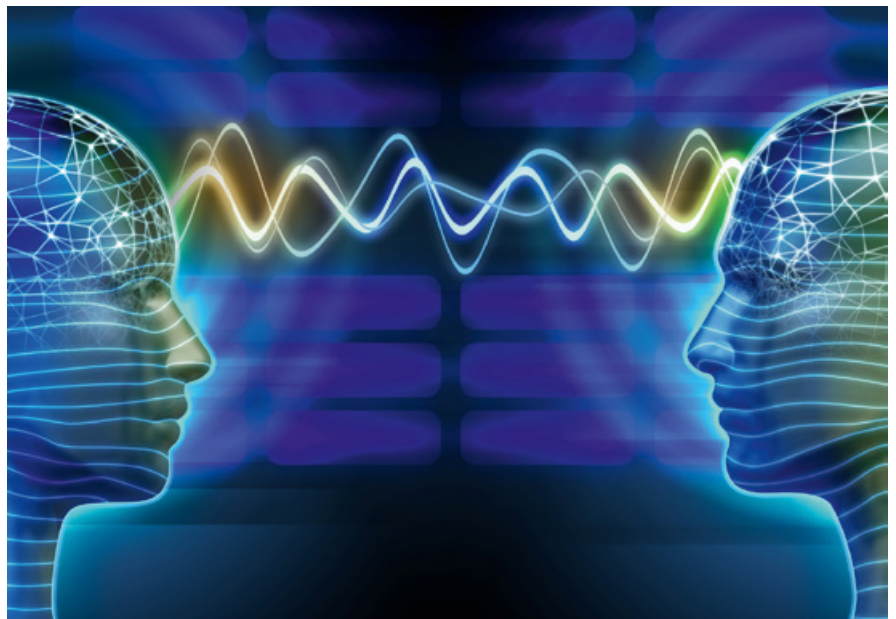
Frappant is dat veel voorwaarden voor een gezonde ontwikkeling ook bijbels gezien belangrijke waarden zijn. Bijvoorbeeld een goede vreugdevolle individuele en groepsidentiteit, een vermogen om in moeilijke omstandigheden tot rust te komen, zelfbeheersing, verbondenheid en goed omgaan met grenzen. In het verleden is er in diverse christelijke kringen veel accent gelegd op het ontwikkelen van het denken zonder aandacht te besteden aan de onmisbare relationele vaardigheden van de rechterhersenhalft. Het Life Model, waarover in dit blad regelmatig gepubliceerd wordt, voorziet in die leemte. Men heeft o.a. 19 relationele hersenvaardigheden geformuleerd die nodig zijn voor (geestelijke) volwassenheid. God heeft de mens ook in relaties geschapen, met Zichzelf, met andere mensen, in onze individuele omgeving, maar ook met relaties in de mens zelf. Let wel, het is geenszins de bedoeling om het denken

uit te schakelen wat zeer on-bijbels zou zijn, maar juist om een goed denken te faciliteren door een gezonde ontwikkeling van eigenschappen en vaardigheden van de rechterhersenhalft. In dit artikel wil ik deze vaardigheden niet uitwerken maar veel meer het belang ervan onderstrepen. (In het vorige blad heb ik een vaardigheid uitgewerkt: Zien met je hart, het hart van Jezus. In de toekomst hopen we meer vaardigheden te benoemen en bijbels te typeren)

Het onderzoek van António Rosa Damásio

António Rosa Damásio is een Portugees neuroloog en schrijver die al tientallen jaren in de VS woont en werkt. Hij is vooral bekend geworden door zijn boek *Descartes' Error: Emotion, Reason, and the Human Brain* (De fout van Descartes: Gevoel, verstand en het menselijk

brein). Hij beschrijft hierin de biologische basis van de werking van de hersenen. Hij bestudeerde onder andere mensen die na hersenbeschadigingen sterke karakterveranderingen vertoonden. Hij kwam tot de ontdekking dat vooral de veranderingen in de rechterhersenhalft hiervoor verantwoordelijk waren. Mensen leken steeds meer op zichzelf gericht en functioneerden minder relationeel. Pas in de negentiger jaren van de vorige eeuw werd het door middel van hersenscans mogelijk verder onderzoek te doen. Men kon de functies van de hersenen bij levende mensen bestuderen, onder andere door een toegenomen bloedsomloop als signaal van activiteit van een bepaald hersendeel. Vooral bestudeerde men het centrum dat verantwoordelijk was voor het karakter, en voor normen en waarden. Dit is hetzelfde centrum dat verantwoordelijk is voor de controle van emoties en

het n relationele eden

het omgaan met relaties. Het functioneren van deze prefrontale cortex is bepalend voor onze identiteit en controleert al onze mogelijkheden, vaak voordat we zelfs die keuzes bewust maken. We moeten voorzichtig zijn om het brein als enige bron van onze identiteit te bestempelen, maar het bepaalt zeker voor een groot deel de grenzen van het functioneren van onze identiteit. We belijden onze identiteit als christenen vanuit ons geloof, maar we kunnen niet ontkennen dat de beperkingen van onze identiteit in de hersenen een grote rol spelen. We kunnen bijvoorbeeld erg angstig zijn, ondanks het feit dat we door het geloof weten niet angstig te hoeven zijn. Alleen mensen die nooit gezien hebben wat de gevolgen van beschadigde hersenen zijn twijfelen aan deze stelling.

De theorie van dr. Allan Shore

Dr. Shore van de universiteit van Los Angeles bestudeerde meer dan 17 jaar uitsla-

gen van wetenschappelijk onderzoek over de hersenen. Hij heeft een belangrijke bijdrage geleverd in het onderzoek naar de ontwikkeling van onze identiteit. Hij beschreef onder meer het belang van de vaardigheden waarbij vooral de rechterhersen helft betrokken is. Hij ontdekte dat identiteit en karakter vooral relationeel bepaald wordt door mensen die blij zijn bij ons te zijn. Relationele vaardigheden worden in een vroegdevolle context als het ware van een ouder brein (opvoeder) gekopieerd in het jonge brein (opgroeïend kind). Dit proces is een wederkerig proces, het is een communicatie in de hersenen die sneller verloopt dan onze bewuste gedachten en waar we bewust niet direct vat op krijgen. Dit wordt het 'snelle circuit' in onze hersenen genoemd. De relationele vaardigheden worden hier goed of slecht ontwikkeld. De relationele identiteit is het centrum van wie we zijn, en moet steeds worden 'geüpdatet' naar de mate we leren

om in vroege deze relationele vaardigheden verder leren te ontwikkelen.

Hersenvaardigheden zijn vaak synoniem met bijbelse waarden

De ontwikkeling van de identiteit in een vroegdevolle gemeenschap is een van de kernwaarden van de Bijbel. Christelijk geloof is niet alleen een intellectuele aanname van een aantal dogma's, maar zeker ook een relatie met de levende God en relaties in een liefdevolle, beschermende gemeenschap van gelovigen waarin blijdschap, vrede (shalom) en genadevolle, vriendelijke verhoudingen centraal staan. Christenen worden niet alleen geacht vroegdevolle gemeenschappen te vormen, maar ook een liefdevolle, beschermende invloed op hun (ongelovige) omgeving te hebben. Dr. Shore publiceerde boeken die een neurowetenschappelijke basis gaven voor de kernwaarden van de Bijbel. Net zoals in een geloofsontwikkeling karakter

en vaardigheden ontwikkeld moeten worden, zo moet ook het brein vaardigheden leren, niet alleen op het intellectuele vlak maar vooral op 'het snelle circuit' van ons brein.

Het snelle circuit

We zijn geneigd alles wat sneller gaat dan ons bewustzijn als 'automatisch' te benoemen. Maar dat betekent niet dat dit 'automatisme' in ons brein niet aangeleerd is. Omdat het zo snel gaat, herinneren we ons niet bewust dat we het eerst aangeleerd hebben. Deze automatisch aangeleerde processen in onze hersenen zijn bijvoorbeeld: onze identiteit, motivatie, emotionele controle, onze mogelijkheid op iets te focussen, ons geweten en waardesysteem. Deze vaardigheden die vooral met onze identiteit en emotionele intelligentie te maken hebben, vertonen een veel snellere hersenactiviteit dan ons bewuste denken. Vaak nemen we aan dat anderen dezelfde vaardigheden als wij hebben, maar dat is in de praktijk heel verschillend. Het bewuste denken, voornamelijk aan de linkerhersen helft gelokaliseerd, wordt het 'langzame circuit' genoemd. Langzaam is maar zeer betrekkelijk want het wordt vijf keer per seconde geüpdatet. De buitenzijde van de hersenen is bedekt met de zogenaamde grijze stof, het meer binnenste is geïntegreerd verbonden met de witte stof. Het identiteitsproces bijvoorbeeld, namelijk dat we weten wie we zijn en hoe we in bepaalde situaties reageren, gaat in het brein sneller, namelijk zes keer per seconde. De snelheid in onze 'grijze stof' van onze hersenen is zeer flexibel en past zich aan aan een nieuwe realiteit. Als iets echter diep in de hersenen verzonken moet worden, creëert het brein bepaalde gewoonten (vaardigheden), een 'ingeslepen' respons in bekende situaties. Deze verzonken gewoonten moeten minstens gedurende een maand aangeleerd worden zodat het brein deze zenuwpatronen en reacties in de 'witte stof' kan verankeren. Als de gewoonte of vaardigheid eenmaal goed geïntegreerd is in de witte stof gaat het zelfs 200 x (!) sneller als in de grijze stof. Aangezien de gemiddelde persoon in Nederland meer dan drie uur op een dag televisie kijkt en nog eens 4 uur per dag geconfronteerd wordt met een op tekst-gebaseerd communicatieapparaat zoals iPad,

computer, mobiel etc., is het waarschijnlijk dat de communicatievaardigheden van zijn rechterhersen helft sneller verdwijnen dan de regenwouden in de wereld.

Als we de vaardigheden en gewoontes van de witte stof begrijpen, dan weten we dat ze veel sneller dan ons bewuste gaan. Goede ingeslepen, duurzame gewoonten in het snelle circuit stellen ons in staat snel van stress terug te keren naar vreugde en rust (herstellen van relaties), snel na iedere piekemotie in een crisis onszelf te herinneren wie we zijn en hoe we in dergelijke situaties moeten reageren vanuit een betere zelfbeheersing. In een slecht getraind vaardigheidscircuit zullen we met al deze vaardigheden worstelen en een groot beroep doen op ons (langzame) bewuste denken en blijven we vaak verstrikt blijven in een kringetjes denken wat uiteindelijk vaak tot ongecontroleerde emoties en gedrag leidt.

Er zijn dus twee verschillende systemen die we misschien al te simplistisch het linker en rechter brein noemen. Simplistisch omdat de integratie van die systemen normalerwijze op een heel bijzondere manier verbonden zijn. Het systeem dat aan de linkerkant dominant is, is het 'langzame circuit'. Dit maakt bewuste gedachten mogelijk. Het is uitermate geschikt voor management. Haar belangrijkste taak is resultaatgericht, het voorziet in verklaringen en oplossingen in de problemen waarmee we geconfronteerd raken. Daarnaast is er dus het 'snelle circuit' wat zich vooral onbewust afspeelt en sneller werkt als ons bewustzijn. Haar belangrijkste werk is relatiegericht, en bepaalt, zoals eerder gezegd, voor het grootste gedeelte onze identiteit en controle van onze emoties. Het snelle gedeelte luistert niet naar woorden maar observeert wat mensen doen. Dit verklaart ook dat we soms een aanwezigheid voelen voordat we aan een persoon denken.

Een voorbeeld van verschillend werkende hersen dominantie

Marcus Warner, president van de 'Deeper Walk International' geeft in zijn boek Rare Leadership een voorbeeld van een

verschillend dominantsysteem. Hij was in gesprek met enkele pastors die klaagden over de jeugd die de kerk verliet. Ze overlegden hoe ze de kerk voor de jeugd weer aantrekkelijk konden maken. Door dit management-denken raakten de leiders verstrikt in het 'langzame circuit'. Het resultaat was dat de oplossingen om de jeugd weer terug in de kerk te krijgen steeds gericht waren op programma's. Ze waren alleen aan het stoeien met een linker dominant denken dat op resultaat gericht was en alleen op probleemoplossing. Doordat Marcus zich meer op zijn snelle rechter brein oriënteerde, bemerkte hij dat hun probleem weinig te maken had met programmeren. De oplossing lag veel meer op het gebied van relaties. Er waren maar weinig jongeren in de kerk die een relatie met een oudere hadden. Volwassenen en ouderen werkten nauwelijks aan een relatie met de jeugd in de kerk. Het gevolg was dat de jongeren zich geïsoleerd en niet verbonden voelden met de kerk. Als je jongeren in de kerk wilt houden, moet je ervoor zorgen dat ze zich betrokken, gewaardeerd en geliefd voelen. Welke muziekgroep er speelt en wat voor programma er in de dienst is, heeft daar weinig mee te maken. Marcus pakte het voorzichtig aan, hij maakte de pastors niet boos of bang door te zeggen dat als ze het niet anders aanpakten ze de jeugd voor altijd kwijt waren. Maar hij begon ze bewust te maken van de relationele betrokkenheid. Hij gebruikte ook nieuwsgierigheid als een belangrijk gereedschap en vroeg hen: "Hebben jullie dit probleem ook weleens bekeken vanuit de (groeps)identiteit van de gemeente en het feit dat ze zich thuis en gewaardeerd voelen in plaats van nieuwe programma's te plannen?" Uiteindelijk was - om te beginnen - de band tussen de pastors al meer betrokken in dit gesprek. Voor alle duidelijkheid, zijn punt was niet om het denken uit te schakelen, maar vanuit een vaardig 'sneller circuit' te komen tot een meer geïntegreerd denken waarbij linker en rechter brein op een optimale manier functioneerden.

Therapie en 'snelle circuit'

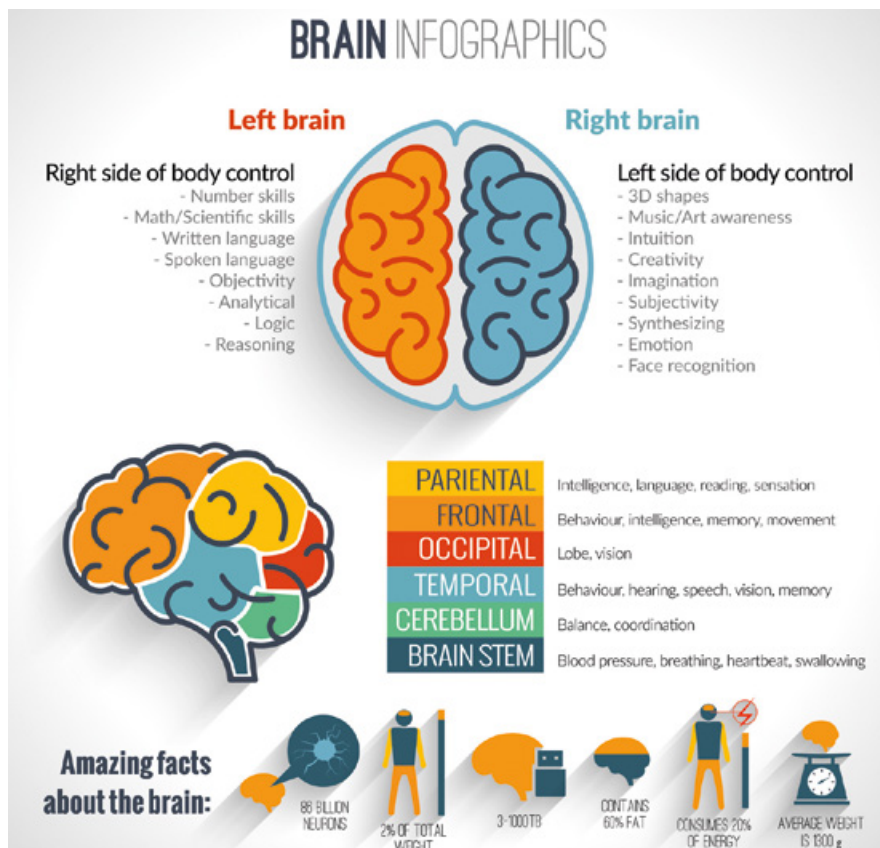
De meeste therapieën besteden maar

Langzame circuit

Managementsysteem
 'Langzame' processor 5 Hz.
 Actief in bewuste toestand
 Linkerhersen helft dominant
 Volgt het mastersysteem
 Het bedenkt strategieën
 Lost problemen op
 Doet aan lange termijnplanning
 Optimaliseert resultaten

Snelle circuit

Mastersysteem
 'Snelle' processor 6 Hz
 Boven en onder bewust
 Rechterhersen helft dominant
 Bepaald individuele identiteit
 Bepaald groepsidentiteit
 Regelt individuele motivatie
 Regelt groepsmotivatie
 Optimaliseert betrokkenheid

weinig aandacht aan vaardigheidstrainingen en passen bijgevolg voor iedereen dezelfde methode toe. Het merendeel van de relationele vaardigheden van de hersenen zijn onderdeel van de affectregulatie, verwerking van de realiteit en identiteitsvorming, hetgeen de basis is waarop hogere vaardigheden gebouwd worden. Wanneer elementaire relationele functies zoals interactieve emotionele regulering ontbreken of verstoord zijn, zullen de hogere hersenfuncties niet goed functioneren of gestrest zijn. We kunnen bijvoorbeeld constateren dat iemand vrij goed functioneert als hij of zij alleen is, maar dat in aanwezigheid van anderen relaties vaak onder druk staan en de emotionele regulatie, het tot rust komen in een relatie, herhaaldelijk mislukt. Als dit goed tot ons doordringt, moeten we beseffen dat therapeuten als belangrijke voorwaarde om hun werk goed te doen, de volledige lijst van relationele vaardigheden moeten beheersen. Scholing van therapeuten zal er op gericht moeten zijn om zwakke plekken op dit gebied te identificeren en te leren hoe je de ontbrekende vaardigheden moet verwerven en doorgeven aan anderen. Succesvolle therapie is gebaseerd op het kennen van relationele vaardigheden die nodig zijn voor de communicatie van mens tot mens, van brein tot brein. Clinici zouden opgeleid moeten worden om de structuur, chemie en functionele configuratie van het brein te veranderen, om zo nieuwe vaardigheden te ontwikkelen en deze voorrang te geven.

Om relationele vaardigheden van het brein te produceren en te communiceren moet er een wederzijds bewustzijn van getrainde en ongetrainde hersenen gecreëerd worden. 'Rechterhersen helft naar rechterhersen helft' -communicatie maakt gebruik van non verbale signalen die sneller dan het bewuste denken werken. Dit wederzijdse bewustzijn wordt in de psychoanalytische literatuur 'intersubjectiviteit' genoemd. In het werk van Daniel Siegel MD wordt dit 'mindsight' genoemd. De hersensystemen die nodig zijn voor deze communicatie worden door Karl Lehman MD 'relationele circuits' (RC's) genoemd. Hij heeft een simpele manier ontdekt om te weten of die circuits op een bepaald moment actief zijn. Om te weten hoe je er toegang toe krijgt en erin kunt blijven, zul je van moment tot moment moeten werken aan deze communicatie door het ontwikkelen van empathie, voorwaardelijke communicatie, motivatie, onderling bewustzijn, emotionele regulering en het beoefenen van relationele therapieën en het oplossen van trauma's. Over welke soort hersenvaardigheden hebben we het nu? Een complete lijst van de 19 vaardigheden kunt u vinden op de website van André Roosma: http://www.12accede.nl/Negentien-vaardigheden-om-te-floreren_JimWilder.pdf Bijvoorbeeld de tweede vaardigheid die we nodig hebben, is het vermogen om in relatie tot onszelf en tot anderen tot rust te komen. En om onze gemoedstoestand te synchroniseren met anderen, en de vaardigheid

om in een staat van grote opwinding snel tot rust te komen en niet door anderen overweldigd te worden. Deze laatste vaardigheid traint de nervus vagus en is nodig om huiselijk geweld, kindermishandeling en gewelddadige seksualiteit te voorkomen.

Gezond leiderschap en het 'snelle circuit'

'RARE leadership, 4 uncommon habits for increasing Trust, Joy and Engagement in the People you lead' is een interessant boek, geschreven door dr. Jim Wilder en dr. Marcus Warner in 2016. RARE is een acroniem voor de 4 belangrijke hersenvaardigheden van succesvolle leiders. De R is van Remain Relational (Blijf in een relationele modus), A is van Act like Yourself (Blijf getrouw aan je identiteit), R is van Return to joy (Als je emotioneel geprikkeld bent, leer weer snel tot rust en vrede te komen), E van Endure hardships well (Leer ontberingen te verdragen). RARE-leiders leren relaties belangrijker te vinden dan problemen, en verkleinen de kans op een definitieve breuk. Ze inspireren hun volgelingen om bij te komen van sterke negatieve emoties en ze bewaken de eenheid in hun teams door mensen, die overweldigd zijn door sterke negatieve emoties, te herinneren aan hun identiteit. Ze leiden volwassen volgelingen op in het proces van verzorging en waardering van hun relationele vaardigheden. Leiders kunnen alleen relationele vaardigheden doorgeven zoals ze zelf hebben, anders functioneren ze uit angst en belemmeren de groei van hun volgelingen. Goede leiders erkennen hun eigen beperkingen en doen hun uiterste best om in hun beschikbare tijd aan zichzelf en anderen te werken. De prioriteit aan vroegdevolle vaardigheden geven betekent ook de nadruk leggen op eigen persoonlijke groei als onmisbaar deel van een succesvol leiderschap. Onderzoeken hebben aangetoond dat effectieve leiders vroegdevol, relationeel en creatief zijn ingesteld, veel meer dan leiders die alleen probleemgericht, angstig en rigide zijn. Dat betekent dat hun relationele brein goed getraind en vaardig is. Alleen goede informatie, een goede scholing en charisma maakt iemand nog niet direct een goede leider. Relationele leiders met emotionele intelligentie geven vaak een succesvol werk door.

Leiding van God

Christenen die gewend zijn om alleen maar de leiding van God te bedenken vanuit het langzame bewuste circuit, zullen moeite hebben God toe te laten in het snelle circuit van het brein waar ze niet voortdurend op een bewuste manier God kunnen volgen in al Zijn acties. Hun belangrijkste bezwaar is dat

ze het toelaten van God in het totale brein zien als een charismatische gave of een overbodige nieuwe toevoeging in de Bijbel (het spreken van God). Dr. Dallas Willard, schrijver van het boek 'In search of Guidance' (later bij een nieuwere druk de toevoeging 'In hearing God'), merkt op dat God op verschillende bijzondere en actieve manieren de gedachten van Zijn kinderen leidt. Gods stem kennen en geleid worden door de Heilige Geest is de erfenis van Gods volk. Veel meer dan bang te zijn als we Gods leiding zoeken, moeten we het verwachten vanuit onze kennis van de Bijbel. Natuurlijk moeten we alles toetsen, maar durf ook te verwachten dat God daadwerkelijk leiding geeft. In Joh.10:27 staat: "Mijn schapen luisteren naar Mijn stem, Ik ken ze en zij volgen Mij". Het Griekse Woord voor kennen hier is ginosko (NT1097). Ginosko is een persoonlijk relationeel kennen, het staat voor weten, herkennen, begrijpen of 'volkomen begrijpen'. Het is niet alleen een uitwisseling van informatie maar meer een ervaring van kennen die voortkomt uit een relationele verbinding en interactie. Het woord ginosko wordt ook gebruikt in Marc.5:29 waar de bloedvloeiende vrouw 'merkte' (voelde) aan haar lichaam dat ze voorgoed van de kwaal genezen was. Dallas Willard verklaarde dat het Life Model de beste methode is waarin God centraal gesteld wordt en leidt tot een herstel van veel beschadigde gemeenten. De belangrijkste voorwaarde volgens Dallas Willard is liefde voor mensen. In een liefdevolle, compassierijke en genadevolle gemeente zijn niet alleen geleerde leiders met allerlei titels een belangrijke voorwaarde, maar leiders die geestelijk volwassen zijn en zich actief en bewust richten op Gods leiding. Volwassenheid is niets meer dan een goed werkend systeem van relationele vaardigheden van waaruit Gods leiding voortdurend gezocht wordt. In het Life Model wordt dit 'Immanuel Lifestyle' genoemd. De drie belangrijkste aandachtspunten bij het Life

Model zijn:

- * Ontwikkeling van een multi-generatoneel individu met een groepsidentiteit. Betrokken zijn van verschillende leeftijdsgroepen op elkaar
- * Een Immanuel-levensstijl waarin, door de interactieve aanwezigheid van God in het heden, onze relaties in overeenstemming met Hem gebracht worden.
- * Vervanging en ontwikkeling van relationele vaardigheden van hersenfuncties als deze ontbreken bij individuen, gemeenschappen en culturen.

Relationele eigenschappen in de Bijbel

Als je het woord koinonia (vriendschap-broederschap) in de Bijbel onderzoekt, dan is dat altijd ingebed in een relationele en vreugdevolle, vriendelijke en genadige verbintenis. De vriendschap in een koinonia-gemeenschap is een verbintenis voor altijd. Dit verbond gaat zelfs verder dan 'tot de dood ons scheidt' en verandert ons steeds meer tot 'wij' (in Christus) in plaats van 'ik'. Lees 1 Cor.1:8-10:

"Hij is het ook die u tot het einde toe de zekerheid geeft dat u geen blaam zal treffen op de dag van onze Heer, Jezus Christus. God, door wie u geroepen bent om een te zijn met Zijn Zoon Jezus Christus, onze Heer, is trouw. Broeders en zusters, in de naam van onze Heer Jezus Christus roep ik u op om allen eensgezind te zijn, om scheuringen te vermijden, om in uw denken en uw overtuiging volkomen een te zijn".

In de koinonia leren we betere relaties met behulp van de Heilige Geest. (2 Cor. 13:13) Onze dienst en bedieningen komen tot stand door koinonia (Gal. 2:9). Het heeft oog voor de behoeften van de ander en spoort aan tot het dragen van elkaars lasten (Gal. 6:2). Soms ook met samen delen in het lijden (Fil. 3:10). Johannes gaat nog een stap verder en benoemt het delen en leren van karakter-

vorming in relationele verbondenheid een teken dat onze zonden vergeven zijn:

"Maar gaan we onze weg in het licht, zoals Hijzelf in het licht is, dan zijn we met elkaar verbonden en reinigt het bloed van Jezus, Zijn Zoon ons van alle zonde" (1 Joh. 1:7).

Relationele rechterhersenvaardigheden van Jezus als ideaalvoorbeeld (Uit: Het volmaakte emotionele leven van Jezus, door Gerard Feller)

In alle evangeliën komen we onder de indruk van de relatie van Jezus tot God. Hij stond met God in een levensgemeenschap en 'beleefde' Hem, en dat was genoeg. Zijn weten over God vloeide voort uit Zijn omgang met God. Wanneer Hij over God sprak, sprak Hij in het volle besef van Gods tegenwoordigheid. Hij kende als niemand Gods Woord, Zijn linker- en rechterhersenhelft moeten volmaakt gesynchroniseerd zijn. Het is niet waar dat Hij een heldhaftig geloof moest oefenen, ondanks alle tegenspraak die Hij te verduren had. Nee, voor Jezus was God niet iets twijfelachtigs. Hij was zich voortdurend bewust van de aanwezigheid van God. Om met Lehman te spreken: "Zijn relationele circuit stond altijd aan, zelfs tot aan het kruis!" Johannes noemt de handelingen die Jezus deed: tekenen, die zinnebeelden moesten zijn van Zijn geestelijke leven (Joh. 2:11; 20:30). Deze tekenen waren geen toverijen, maar stonden steeds in dienst van geestelijke, zedelijke doeleinden, en van Zijn liefde. Deze dienende liefde beheerste Zijn handelen. **Ze getuigen van volmaakte relationele vaardigheden.** Neem bijvoorbeeld het aanraken van de zieken. In die tijd was een doofstomme meer het voorwerp van ontzetting dan van medelijden. Jezus benaderde mensen met een liefdevol hart en een vriendelijke aanraking (Marc. 7:33). Jezus' betekenisvolle aanrakingen van zieken, en in het bijzonder blinden en stommen, waren liefdevol. Hoeveel liefdevolle warmte moet Zijn hand niet hebben uitgestraald naar het dode dochtertje dat op bed lag? (Marc. 5:41). Zijn lichaams-taal was niet gemaakt, maar volkomen in overeenstemming met zijn zondeloze ziel.

Bij de gevangenneming weken de justitiële medewerkers terug voor Zijn 'lichaamstaal' van woord, blik en gestalte (Joh. 18:6). Bij de Schriftgeleerden en Farizeeën beproefde Hij het afgestompte geweten van hen door hun blik te vangen bij de genezing van de man met de verschrompelde hand (Luc. 6:10). Hoe ontvlamde toen Zijn boosheid, die weer plaats maakte voor diepe droefheid (Marc. 3:5). In Marc. 10:23 werkten Zijn ogen

mee om de apostelen de gevaren van grote rijkdom in te prenten. Daarna was er in vers 27 weer een blik om hen troost te geven en te benadrukken dat bij God niets onmogelijk is.

Jezus kende de macht van Zijn ogen. In de nacht van het verraad leidde Jezus Petrus door Zijn blik naar de reddende uitgang van diep berouw (Luc. 22:61). Met een bijzondere aandacht heeft Hij de natuurverschijnselen waargenomen. Hij zag de musen op het dak (Matt. 10:29), de bloemen in de tuin (Matt. 6:28), de kleermaker bij het verstellen (Matt. 9:16), de kinderen die op de markt zitten en elkaar iets toeroepen (Luc. 7:32) Jezus had een volmaakte beeldspraak, passend bij Iemand, die een volmaakte lichaamstaal had.

Hij liet zich een penning overhandigen (Matt. 22:19), Hij stelde een kind in het midden (Matt. 18:2), Hij wees met een vinger naar de leliën in het veld en de vogels (Matt. 6:26,28), op het vissersnet aan de oever van de zee (Matt. 13:47) en op de Zaaier en de akker (Matt. 13:3). Hij gaf aanschouwelijk onderwijs door zinnelijke handelingen. De apostelen moesten leren de minste te zijn, en daarvoor nam Hij een linnen doek en een waterbekken en waste hun voeten (Joh. 13:14). Ze moesten weten dat Hij zou gaan sterven. Het brood dat ten teken was van Zijn lichaam, verbrak Hij voor hun ogen (Matt. 26:26). Ze moesten weten dat Hij voor hen moest sterven, en daarvoor reikte Hij hun het verbroken brood aan, opdat ze het zouden mogen eten. Ze moesten weten waar Hij bleef, en daarom voer Hij voor hun ogen ten hemel op (Hand. 1:9). Jezus is in de hemel als in de gelovigen, alomtegenwoordig door Zijn Geest. De 'uitstraling' van Jezus was er altijd een van medeleven, liefde en barmhartigheid. Zijn relationele modus stond altijd aan. Zijn vriendelijkheid en goedheid zorgden

ervoor dat de ouders hun kinderen bij Hem brachten, zodat Hij ze kon aanraken (Matt. 18:12). Een zonnige hartelijkheid had Hem op al Zijn wegen begeleid, en hoewel Judas Hem met een kus zou verraden, verweet Hij Simon de Farizeeër dat deze Hem geen kus gegeven had (Luc. 7:45). De oude oosterse wijze om een begroeting met een kus te verbinden werd een christelijke gewoonte (Rom. 16:16, 1 Kor. 16:20, 1 Petr. 5:14).

Jezus bleef in zeer heftige emoties altijd getrouw aan Zijn identiteit!

Het controlecentrum van ons brein (prefrontale cortex) heeft zich tot doel gesteld om ons in herinnering te brengen hoe wij onder alle omstandigheden als onszelf kunnen reageren. Anders gezegd, het gaat hier om een goed verloop van het synchronisatieproces tussen binnen- en buitenkant, ongeacht wat er gebeurt. Zodra er wat gebeurt, treden er emoties op als vreugde, droefheid, schrik, woede, schaamte, walging, wanhoop en vernedering. Soms ontstaan zij van binnenuit en soms ook worden zij opgeroepen door anderen om ons heen. Wanneer ons controlecentrum onontwikkeld en ongeorganiseerd is, wanneer we niet relationele vaardigheden geleerd hebben, dan verloopt het synchronisatieproces niet goed en kunnen wij door deze sterke emoties de controle over ons leven kwijtraken. We kunnen door sterke emoties 'overruled' worden, en daardoor anders reageren dan we zouden willen volgens onze identiteit. Zo zouden we bijvoorbeeld agressie met agressie kunnen beantwoorden. Bij Jezus was dit geenszins het geval! Zelfs in Zijn meest heftige pijn en emoties aan het kruis bleef Hij zichzelf. Hij raakte niet getraumatiseerd, Hij beantwoordde agressie niet met agressie. Integendeel, Hij riep Zijn Vader op tot vergeving! Om dit te kunnen is een volmaakt geestelijk leven en een volmaakte

beheersing van alle eerder genoemde 19 vaardigheden nodig.

© Gerard Feller (mei 2017)

Literatuur:

- Chris M. Coursey: Transforming Fellowship, 19 brain skills that build joyful community. Shepherd's House Inc. P.O. Box 2376 East Peoria IL61611, 2016 (.ISBN 978-1-935629-21-4) (ook verkrijgbaar in de webshop van Stichting Promise)
- Marcus Warner en Jim Wilder: Rare leadership, 4 uncommon Habits for increasing Trust, Joy, and Engagement in the people you lead. Moody Publishers, Chicago 2016 (ook verkrijgbaar in de webshop van Stichting Promise)
- E. James Wilder, E.M. Khouri, Chr. M. Coursey, S. D. Sutton: Vreugde begint! In de transformatiezone. Archippus Boeken, Enschede 2016 (.ISBN 978-90-79011-00-1)
- E. James Wilder: Met vreugde man zijn, groeien naar volwassenheid. Archippus boeken, Enschede 2007 (isbn 978-90-79011-01-8)
- J. Friesen, E.J. Wilder, A.M. Bierling, R. Koepcke, R. A. Koepcke, M. Poole: Leven naar Gods plan (.ISBN 978-90-7374-319-9) (nog verkrijgbaar via st. Archippus, Enschede)
- J. Wilder: 19 vaardigheden om te floreren. http://www.12accede.nl/Negentien-vaardigheden-om-te-floreren_JimWilder.pdf
- Gerard Feller: Het volmaakte emotionele leven van Jezus. <https://stichting-promise.nl/bijbelstudies-bemoedigend/het-volmaakte-emotionele-leven-van-jezus.htm>
- Zie verder de vele artikelen van dr. Jim Wilder op de website van Stichting Promise. <https://stichting-promise.nl/jim-wilder>
- Lehman, Karl (2011). The Processing Pathway for Painful Experiences (De weg van verwerking voor pijnlijke ervaringen). www.kclehman.com/download.php?doc=131
- Lehman, Karl (2011). *Outsmarting Yourself (Jezelf te slim af zijn)*. Libertyville: The Joy Books (ISBN 978-0-9834546-9-4)
- <https://stichting-promise.nl/jim-wilder/tien-belangrijke-vaardigheden-van-therapeuten-dl-1-en-2.htm>

Liefde, het meest weerbare in rel

Liefde die alleen bestaat uit warme gevoelens is slechts sentiment.

In Promise hebben we twee hoofdstukken gepubliceerd uit het boek van Tom Marshall: **Betere relaties (1)**. Deze hoofdstukken die gaan over de kwetsbaarheid van vertrouwen (2) en over eer als het meest verwaarloosde aspect van relaties (3), deze kunt u nog teruglezen op onze website. In dit bijzondere boek met het nog steeds uiterst actuele thema kijken we naar liefde als het meest weerbare aspect van relaties.

Inleiding

We maken meestal twee gevaarlijke fouten in de beoordeling van liefde in een relatie. We geven het helemaal geen plaats, bijvoorbeeld in het zakenleven, of we vertrouwen er teveel op, bijvoorbeeld in een huwelijk of in de ouder-kind relatie. “Als we maar genoeg liefde hebben, komt alles goed”. In beide gevallen zitten we eraan.

Een deel van het probleem is dat in ons taalgebruik het woord ‘liefde’ gedevalueerd is. Ik kan zeggen dat ik van mijn vrouw houd en van Italiaans eten, Siamese katten, vissen, fanfaremuziek en kruiswoordpuzzels. De vraag is echter: Hoe houd ik van mijn vrouw? Op dezelfde wijze als van pizza’s? Vaak horen we vanaf de kansel dat we God moeten liefhebben, maar zelden hoe we dat in de praktijk moeten doen.

1 We moeten het verschil kennen tussen emotionele liefde en liefde waarvoor je kiest

Emotionele liefde komt voort uit gevoelens en affectie. Ik kan tederheid in me

voelen opkomen als ik een klein kind zie, of romantische gevoelens bij het zien van een mooie vrouw, of medelijden, of een combinatie van liefde en verdriet als ik iemand in nood zie, enz. Zulke gevoelens zijn altijd bijproducten van gebeurtenissen in onze omgeving. Ze zijn belangrijk, het is een gave van God aan ons menszijn. Het zijn motivators of psychische motoren. Ze zetten in beweging. Het woord emotie komt voort van het Latijnse woord *movere*, in beweging zetten. Maar omdat ze het gevolg van iets anders zijn, zijn ze moreel neutraal. Het ‘gevoel van liefde’ kan ons brengen tot zowel zondige begeerte als tot huwelijksgeluk.

Emoties moeten ons gedrag kracht geven, maar ze zijn te onbetrouwbaar om ons gedrag te leiden. Gevoelens van tederheid of zelfs medelijden kunnen aangenaam zijn en kunnen een soort eigen bevrediging worden. Als dat gebeurt, degenereren ze tot sentimentaliteit. De emoties zijn bedoeld om ons in beweging te krijgen, ze zijn nooit bedoeld om een doel in zichzelf te zijn.

De andere soort liefde is een liefde door een keuze, dat wil zeggen: er zit een keuze van onze wil aan vast. Deze bewuste keuze geeft liefde zijn morele waarde. Ik kan ervoor kiezen om lief te hebben. Daarom zegt God: “Gij zult de

Here uw God liefhebben” (Deut. 6:5) of “Hebt uw vijanden lief” (Mat. 5:44). Als liefde alleen op gevoelens gebouwd is, hoe kan ik dan ooit God liefhebben, of iemand liefhebben die zojuist mijn auto gestolen heeft?

Liefde is een reactie die al onze daden moet vergezellen. God, die de bron van liefde is, heeft duidelijk gezegd hoe ver de liefde tot Hem moet gaan: “Met uw gehele hart en geheel uw ziel en met geheel uw verstand (Deut. 6:5; Mat. 22:37). Liefde die alleen bestaat uit warme gevoelens is slechts sentiment. Liefde die alleen ons verstand raakt is alleen maar bewondering. Liefde die alleen maar uit de wil voortkomt, is liefdadigheid in zijn koude, negatieve betekenis. Liefde heeft zowel een verstandelijk element als een gevoels-element als een gedrags-element.

2 We moeten ervan doordrongen zijn dat we God eerst moeten liefhebben

Niet omdat God de egoïstische heerser wil zijn, of bovenaan ons prioriteitenlijst wil staan, maar als we God eerst liefhebben kunnen we op de juiste wijze andere mensen liefhebben.

Onze door God geschapen natuur is gemaakt voor goddelijke liefde. We hebben een ingebouwde behoefte om liefde te ontvangen uit een betrouwbare en eeuwige bron. We hebben een diepe hunkering naar de zekerheid te weten geliefd te zijn. Niet om een of andere reden, om wat we kunnen of geven, maar alleen om onszelf. Alleen God kan zo liefhebben. Alleen God

st aties

heeft vanuit volheid lief en niet vanuit een eigen behoefte. Alleen Hij houdt van ons, om onszelf. Alleen Zijn liefde is onveranderlijk, net als Hij dat Zelf is. Als deze behoefte aan een dergelijke liefde niet door God Zelf bevredigd is, zullen we het bij andere mensen zoeken. Maar niemand kan het geven, geen minnaar, vriend, vrouw, ouder, broeder of zuster. We leggen dan het huwelijk, onze vriendschappen en andere relaties een onmogelijke taak op als we van de ander goddelijke liefde verwachten.

Bovendien voelen we instinctief aan dat de waarde van liefde zo groot is, dat we haar alleen willen investeren in iemand die het verdient. Slechts een Persoon zal ons nooit teleurstellen: Jezus Christus. We kunnen Hem liefhebben met ons gehele hart, verstand, ziel en kracht en we worden nooit teleurgesteld door zwakke kanten van Zijn karakter of afwijkingen in Zijn gedrag. Als we onze liefde niet investeren in God, hebben we een te hoge verwachting van de reactie die op onze liefde zal komen, want geen mens kan die ooit waarmaken. We zeggen of bedoelen te zeggen tegen onze man of kinderen: "Ik houd zoveel van je, dat je me nooit

teleur kan stellen". Dat is onmogelijk. Ze hebben die opdracht nooit aanvaard en kunnen zulke eisen ook nooit inwilligen. Het fantastische is dat als we God eerst boven alles liefhebben, dan onze behoefte aan goddelijke liefde werkelijk bevredigd wordt. Daarmee wordt onze behoefte een volmaakt persoon lief te hebben vervuld en zijn we vrij om alles te geven en te ontvangen wat menselijke liefde in petto heeft: warmte, passie, vriendschap, affectie en zorg.

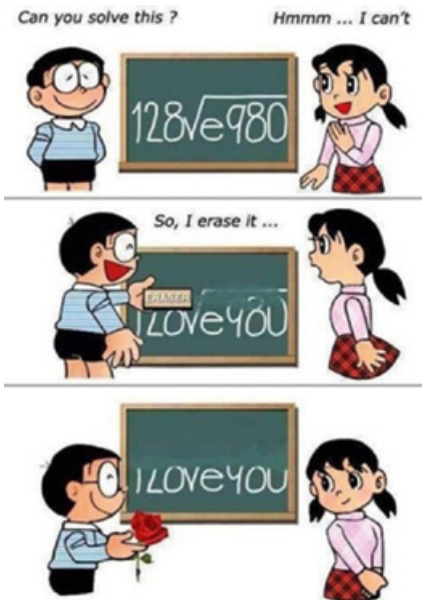
Liefde inhoud geven

De Bijbel, het beste handboek over liefde, is rijk aan termen en begrippen die de dynamische en warme natuur van liefde uitdrukken.

Zorg, liefde in actie

Het fundamentele karakter van zorg is dat het uitgedrukt wordt in gedrag. Je kunt niet zeggen: "Ik zorg" en vervolgens nietsdoen. De aanklacht die we zo vaak horen is: "Niemand zorgt voor mij". Dat is precies wat vaak fout is in een relatie. Als we in sommige Bijbelteksten het woord 'liefde' vervangen door 'zorgen voor', dan valt er een nieuw licht op dit onderwerp. Bijvoorbeeld: "Alzo zorgde God voor de wereld, dat Hij zijn eniggeboren zoon gaf" (Joh. 3:16), "We zorgen voor Hem, omdat Hij eerst voor ons zorgde" (1Joh. 4:19), "Dit is de zorg...dat God zo voor ons wilde zorgen, dat Hij zijn Zoon zond als een offer voor onze zonden" (1 Joh. 4:10).

Zorg is de belangrijkste test voor de aanwezigheid van liefde in een relatie. We hebben daar grote behoefte aan. Het is een vorm van liefde: doctoren die zorgen voor hun patiënten, scholen die zorgen voor hun leerlingen, gemeenteraadsleden die zorgen voor de plaatselijke belangen.

Een bedrijf zal nooit tot bloei komen als de leiding niet zorgt voor zijn personeel, zijn product en zijn klanten. Zorg is niet het hebben van warme gevoelens voor mensen, maar daadwerkelijk zorgen voor hun welzijn zodat we dat ook voor ons zelf zouden doen. Gezamenlijke zorg leidt tot harmonie en vruchtbare samenwerking. Als we zorgeloos worden, is het gevolg: spanning, twist en ineffectiviteit.

Vriendelijkheid-liefde en broederschap

Liefde is altijd vriendelijk, dat is haar natuur (1 Kor. 13:4). De wortel van vriendelijkheid ligt in een diep gevoel van verantwoordelijkheid voor elkaar. "Door de broederliefde de liefde tot allen" (2 Petr. 1:7). Het feit dat God goed is tegenover allen (Luk. 6:35) heeft te maken met het feit dat we familie van Hem zijn. Het Hebreeuwse woord voor God als Verlosser is ge'ol (Jes. 60:16) en betekent letterlijk: die als een verwante optreedt.

Als we vriendelijk zijn, voelen we intuïtief dat een ander in dezelfde omstandigheden hetzelfde voor ons zou doen. Door dit gevoel van verwantschap ligt vriendelijkheid dichtbij sympathie (1 Petr. 3:8) en bewogenheid (Micha 6:8). Onvriendelijkheid doet pijn, juist omdat het dit gevoel van verwantschap aantast en ons op een bepaalde manier afgewezen en vervreemd achterlaat.

Aardig vinden - prettige liefde

Aardig vinden lijkt vaak een oppervlakkige en kortstondige reactie, waar we weinig controle over hebben. Toch speelt het aardig vinden een enorme rol in intieme relaties. Het bevordert ook intimiteit. Aan de andere kant is het moeilijk intiem met iemand te moeten zijn die je niet aardig vindt.

Aardig vinden is een van de plezierige kanten van liefde. Het drukt vreugde en verrukking uit die we in elkaars tegenwoordigheid ervaren. De Bijbel noemt dat: "Gunst betonen" (Ruth 2:13, Esther 2:9). Aardig vinden bestaat uit aantrekkingskracht, interesse, affectie, sympathie en andere prettige reacties. Waarschijnlijk ontstaat het in het begin als verschillende persoonlijkheden en seksen elkaar stimuleren of aanvullen en het groeit daarna door uitwisseling en contact.

Vriendschap - liefde die vrijmaakt

De speciale kwaliteit van vriendschap moet meer gewaardeerd en beter begrepen worden, zeker onder christenen. We hebben een speciale opdracht om vriend te zijn zoals Jezus dat was van degenen die geen vrienden hebben (Mat. 11:19). Het aanbod van vriendschap is moeilijk te weerstaan. Mensen willen als vrienden behandeld worden niet als evangelische consumenten. De Bijbel plaatst vriendschap hoog. Onze moderne samenleving is daarbij vergeleken kil en hard. Het is de vraag of men gewoonlijk ooit verder komt dan het niveau van een kennis zijn.

1. Liefde van vrienden gaat uit van gelijkheid.
Vrienden staan samen op hetzelfde niveau. Misschien komt het daardoor dat vriendschap zo moeilijk is voor leiders. Ze moeten afstappen van hun voetstuk, de voorrechten van hun positie opgeven en hun statussymbolen laten vallen, willen ze vriendschap kunnen geven en ontvangen. Ik herinner me de klacht van een man die probeerde vriendschap op te bouwen met zijn buurman die voorganger was. Hij zei: "Ik heb geprobeerd zijn vriend te zijn maar elke keer als we elkaar zien wil hij me pastorale of geestelijke hulp geven". Daar waar mannen en vrouwen echte vrienden zijn, vervaagt het conflict over de vraag wie het hoofd is. Welke vrienden argumenteren met elkaar over de vraag wie de baas is of wie het laatste woord heeft? Dit aspect van gelijkheid, Gods keuze een vriend voor ons te willen zijn, is adembenemend. "Abraham, Mijn vriend" (Jes. 41:8) zegt God. Hij daalt af om met Mozes te spreken van aangezicht tot aangezicht, zoals een man spreekt met zijn vriend (Ex. 33:11). Kunt u zich voorstellen hoe Jezus tussen de discipelen zat en hen 'vrienden' noemde? (Joh. 15:15). Je kunt een vriend niet bevelen of van hem gehoorzaamheid eisen. Wat een vriend doet is zijn of haar vrije keus.
2. Aan vrienden geef je vertrouwen en openheid.
Ze hebben toegang tot je leven. Ze hoeven niet te wachten op een uitno-

diging. We hoeven ons ook niet netjes te kleden of een show op te voeren. Aanmatiging en vleierij horen niet bij vriendschap. Een vriend mag altijd de waarheid zeggen. Hierin hebben vrienden een unieke positie, ze zijn dichtbij genoeg om gevoelig te zijn voor onze emoties maar tevens afstandelijk genoeg om objectief te kunnen zijn. Als dat nodig is, kunnen ze hard zijn.

"Oprecht gemeend zijn de woorden door een vriend geslagen", "Zoals men ijzer met ijzer scherpt, de ene mens de andere" (Spreuken 27:6 en 17). Je kunt bijna voelen hoe de schrijver huivert bij het opschrijven van deze woorden.

3. De liefde van een vriend heeft volharding.
Kijk maar naar David en Jonathan, Ittai en koning David, Ruth en Naomi. Jezus zegt: "Niemand heeft grotere liefde dan dat hij zijn leven inzet voor zijn vrienden" (Joh. 15:13). Er ligt een morele verplichting besloten in vriendschap, dat in leven of dood niets tussen mij en mijn vriend mag komen. Door mens te worden, nam Jezus de morele verplichting op Zich ons nimmer te begeven of verlaten. Daarvoor stierf Hij en stond Hij op uit de dood. Daarvoor zond Hij Gods Geest zodat we nu met Paulus kunnen zeggen dat niets ons kan scheiden van de liefde Gods die in Christus Jezus is. Noch dood noch leven, engelen noch machten (of overheden), heden noch toekomst, noch enig schepsel zal ons kunnen scheiden van de liefde Gods (Rom. 8:38).

Tederheid, liefde op zijn zachtst

Tederheid is een andere uitdrukking van liefde, die dicht naast intimiteit ligt, bijvoorbeeld in de relatie van moeder en baby, man en vrouw of ouder en kind. De sterkere realiseert zich dat de zwakkere kwetsbaar is en tegelijk heel dierbaar. Zo wordt Gods houding tegenover ons 'innerlijke barmhartigheid' genoemd (Engels: tender mercy) (Luk. 1:78). Daarom moeten we ook naar elkaar toe teder en vergevingsgezind zijn. "Maar weest jegens elkander vriendelijk, barmhartig, elkander vergevend zoals God in Christus u vergeving geschonken heeft" (Ef. 4:32).

De westerse machocultuur heeft tederheid als iets zwaks en zacht afgeschilderd. Dat is een vreselijke vergissing. Het komt vaak voor dat bijvoorbeeld een man niet in staat is tederheid te geven of te ontvangen. Zijn vrouw en kinderen kunnen daar geweldig onder lijden. Maar tederheid komt niet voor uit zwakheid maar uit kracht (!). Daarom is zij zowel beschermend als bevestigend. Het maakt dat

degene die tederheid ontvangt, zich veilig en bemind voelt, of het nu om een kind, vrouw of vriend gaat.

Vrijgevigheid, liefde uitgedrukt in onbekrompenheid

Vrijgevigheid heeft niet alleen betrekking op geld maar betreft ook veel belangrijker dingen zoals: tijd, aandacht, hulp, aanmoediging en eer. Het geeft echte vreugde als je ziet dat het een ander goed gaat. Gods natuur is gul. Hij kan buitensporig geven en wij moeten hetzelfde doen (Jac. 1:5); Mal. 3:10). Vrijgevigheid is de sleutel tot voorspoed (Spr. 11:25 en 2 Kor. 9:11).

Medelijden, liefde en sympathie

Medelijden is alleen maar sentiment als we geraakt zijn door iemands nood, maar er verder niets aan doen. Het vereist een voorstellingsvermogen en de mogelijkheid mee te voelen met datgene waar de ander doorheen gaat. Bij God wordt medelijden gekoppeld aan genade, vergeving en tederheid (Ex. 34:6; Dan. 9:36; Fil. 2:2). Christus werd door medelijden gemotiveerd om de noden van lijdende en verloren mensen te lenigen. (Marc. 1:41; Mat. 9:36). In Paulus' brieven wordt het gekoppeld aan: innerlijke ontferming, goedheid, nederigheid, zachtmoedigheid en geduld (Kol. 3:12).

Vergeving, liefde als genade

Geen relatie zal het overleven, laat staan bloeien zonder de wil om te vergeven. Vergeving is het ophouden de schuld aan de andere partij te geven en die laten gaan zonder te straffen of terug te willen

slaan. Vergeving heeft te maken met goedertierenheid of genade, omdat degene die vergeeft iets opgeeft, en daarmee sluit hij eens en voor altijd een zaak af.

In relaties lopen we het gevaar dat we in gedachten een puntenkaart bijhouden van wat mensen ons aangedaan hebben en we die achter de hand houden als bewijsstuk tegen hen, mocht dat ooit nodig zijn. Als dat het geval is, is er geen sprake van echte vergeving. Een enorme hoeveelheid spanning in relaties komt voortuit dit soort rancunes. Mensen hebben het gevoel dat fouten uit het verleden hen nog steeds aangerekend worden. Gods vergeving is zo, dat Hij geen boekhouding bijhoudt van onze zonden die vergeven

zijn. Ze worden nooit meer in herinnering gebracht (Psalm 130:3,4; Jer.31:34).

De uitdrukking van liefde

Liefde is dynamisch, dat wil zeggen, het heeft een onderwerp nodig. Je kunt niet zomaar liefhebben. Je moet iets of iemand liefhebben. Liefde moet tot uitdrukking komen. Bij kinderen moet het vaak op vele manieren tot uitdrukking gebracht worden, wil het overkomen. Ik heb vaak mensen ontmoet die, terugkijkend op hun jeugd, met verdriet vaststelden: “Ik denk dat mijn ouders me op hun eigen wijze liefhadden, maar ik heb het als kind nooit gevoeld”.

Liefde moet in woorden benoemd worden

De woorden: ‘Ik houd van jou’ zijn nog steeds de zoetste woorden die we kennen. Een vriend van me had twee tienerzonen die hem allebei zorgen gaven. Hij zei: “Op een dag nam ik hen beiden apart. Ik voelde me een beetje ongemakkelijk, want het waren bomen van kerels, maar ik zei tegen hen: “Moet je horen, ik heb je dit lang niet gezegd, maar ik houd echt van jullie”. Dezelfde dag was het conflict met zijn zoons opgelost!

Liefde moet ook op non-verbale manier worden gecommuniceerd

Dit kan door de manier waarop we naar elkaar kijken, elkaar aanraken, met welke intonatie we spreken, enzovoort. Een van mijn zoons gaf les op een school met veel gebroken gezinnen. Hij vertelde me dat, als hij in de middagpauze over het schoolplein liep, kleine kinderen naar hem toe kwamen, zijn hand vastpakten en niets zeiden maar gewoon met hem rondwandelden. Na een poosje liepen ze dan weer tevreden weg. Ze ontvingen iets

dat ze nodig hadden door het vasthouden van een zorgzame hand.

Hoe intiemer de relatie, hoe belangrijker de liefde wordt en hoe meer het emotionele aspect naar boven komt. Dit geldt in het bijzonder voor huwelijk en gezin. In dit verband merk ik op dat de aansporing lief te hebben in de Schrift vaker gericht wordt tot de man dan tot de vrouw. Waarschijnlijk is daar een goede reden voor. Vrouwen zijn antwoorders. Houd genoeg van je vrouw en zij zal je hoogstwaarschijnlijk liefde teruggeven. Paulus zegt dat het de verantwoordelijkheid van de man is zo met zijn vrouw om te gaan: “Mannen hebt u vrouw lief, zoals Christus de Gemeente heeft liefgehad en Zich voor haar heeft overgegeven.....om haar voor Zich te plaatsen, stralend, zonder vlek of rimpel of iets dergelijks” (Ef. 5:25-28). Als echtgenoot ben ik verplicht mezelf over te geven aan mijn vrouw en daarmee een klimaat te scheppen waarin ze volledig vervuld kan zijn.

Hoe breder de relatie, hoe minder belangrijk de emotionele kant van de liefde wordt. Dan wordt het aspect van de lief weer belangrijker. Ik kan uit eigen ervaring zeggen dat ik nooit warme, nobele gevoelens voor mijzelf heb gekend. Toch zorg ik goed voor mezelf en geef ik aandacht aan mijn behoeften, los van mijn gevoel. Zo moet ik mijn buurman ook liefhebben, zoals ik mezelf liefheb, even trouw en volhardend.

Uit: Betere relaties, hoe nieuwe relaties groeien en beschadigde relaties hersteld kunnen worden. Auteur: Tom Marshall (1)

Noten:

1. Tom Marshall: Betere relaties. Voor het eerst gepubliceerd in 1992 door Sovereign World Ltd. In Nederland vertaald en uitgegeven door Uitgeverij Shalom in Putten. (Met hun toestemming is dit artikel overgenomen). Tom Marshall was een architect die veel lezingen gaf over management. Hij was een Bijbelleraar over pastoraat, genezing en het koninkrijk. Marshall was de grondlegger van Kapiti Christian Centre en Servant Industries in Nieuw-Zeeland. Hij is gestorven in 1994.
2. Vertrouwen, de meest kwetsbare, <https://stichting-promise.nl/specifieke-pastorale-onderwerpen/vertrouwen.htm>
3. Eer en respect, het meest verwaarloosde, <https://stichting-promise.nl/pastorale-onderwerpen/eer-en-respect-het-meest-verwaarloosde-aspect-in-relaties.htm>

Wakker liggen v

'Dromen zijn bedrog', zegt een volkswijsheid. Veel dromen zijn inderdaad te gek voor woorden. Daarmee sluit de moderne westerse mens met zijn gesloten wereldbeeld en zonder antenne voor het spirituele, dit onderwerp snel af. Toch zijn niet alle dromen pure onzin en verwerking van het verleden. 'Dromen zijn geen bedrog', zegt Russ Parker, 'maar spreken wel een eigen taal. De taal van je angsten en verlangens [dus wensdromen, WJPH], pijn en boosheid. Omgaan met je dromen is omgaan met jezelf'. Hoe kun je van je onderbewuste bewust zijn? Hoe zijn dromen te toetsen? En wat te denken van ontelbare moslims die dromen waardoor ze hun geloof verlaten met allerlei risico's van dien?

Enkele definities volgens de dikke van Dale:

Een **droom** 'bij het dromen gevormde voorstellingsreeks als geheel, het gedroomde.' Dit kan heel vaag zijn, wat je niet of nauwelijks herinnert².

Dromen (werkwoord) is de 'werkzaamheid van de geest tijdens de slaap, waardoor levendige voorstellingsreeksen, meest in grillige afwisseling, gevormd worden, zodat de persoon meent dat alles te beleven'. Dromen die je wel onthoudt, zijn vaak heel emotioneel: angst wordt het meest genoemd, dan opgetogenheid, blijdschap en boosheid.

Een **visioen** of (nacht)**gezicht** is een 'innerlijk gezicht van profetische of mystieke aard dat als iets bovennatuurlijks, in een toestand van extase, trance of droom, er-

varen wordt' en ook 'innerlijk gezicht dat in de droom of in een abnormale geestestoestand wordt ervaren als iets schrikwekkends.' Visioenen ontvang je meestal terwijl je wakker bent, zijn indrukwekkend, concreet en makkelijker te onthouden dan een willekeurige droom.

Een **dagdroom** is een 'fantasieproduct, beleefd in een toestand van verlaagd bewustzijn, zonder dat van slaap sprake is.' Een droom of visioen kan enerzijds een

natuurlijke verwerking door de hersenen van allerlei gebeurtenissen of problemen, maar kan anderzijds ook een bovennatuurlijke oorzaak hebben. Het gaat om werkingen van de menselijke geest en/of van de Heilige Geest. Soms werd sterk verlangd naar een droom. Incubatie³ is een technische term die in de antieke godsdienstgeschiedenis gebruikt wordt voor het begrip tempelslaap. Dit was een ritueel waarbij zieken of andere hulpbehoevenden te slapen werden gelegd in een heiligdom dat aan een genezende godheid gewijd was. De patiënten brachten op deze manier de nacht door – vaak liggend op de huiden van pas geofferde slachtdieren – met de bedoeling een visioen te krijgen, waarin de aangeroepen godheid aanwijzingen zou geven omtrent de te gebruiken geneeswijze of geneesmiddelen. In principe werd de incubatie voorafgegaan door ritueel vasten, reinigingsritten en offers, en achteraf gevolgd door plengoffers en het schenken van ex voto's (betekent 'krachtens een gelofte').⁴

Oorzaken van dromen

Vooral zwangere vrouwen dromen veel. Zelfs embryo's blijken te dromen, namelijk wel 50 tot 80 % van hun slaaptijd. Dat kan worden aangetoond met een elektroencefalogram (EEG).

In het boek Job stelt Elihu, een van de

an dromen (1)

dromer /visionair	wat	doel	Tekst uit de Bijbel/koran
Abram	gezicht, visioen	Bemoediging, beloning	Gen.15:1-6
	diepe slaap	bemoediging, voorspelling, verbondsluiting	Gen.15:12-21
Abimelech	droom	waarschuwing	Gen.20:3-7
Jacob (=bedrieger)	droom	creatieve idee hoe zijn vee te vermeerderen.	Gen.31:10-16
		Bemoediging, ontzag, een droom die geen bedrog was!	Gen.28:12-19
	nachtgezicht, visioen	bemoediging	Gen.46:2
Laban	droom	waarschuwing	Gen. 31:24
Jozef (onderkoning)	droom	bemoediging en voorspelling	Gen.37:5-11, 20, 42:9 (+Soera 12)
Overste van de schenkers	droom	voorspelling	Gen.40:5, 8-13 23 (+Soera 12)
Overste van de bakkers	droom	voorspelling	Gen.40:5,8, 16-19 (+Soera 12)
farao	droom	voorspellend en waarschuwend	Gen.41:1-7 (+Soera 12)
Militair uit Midjan	droom	voorspelling en bemoediging	Richt.7:13-15
Samuel	gezicht	veroordeling, voorspelling	1Sam.3:1-15
Salomo	droom	bemoediging	1Kon.3:5-15
Ziener Jedo	Gezichten, visioenen	geschiedschrijving, analyse	2Kron.9:29
Jesaja	gezicht, visioen	voorspelling	Jes.21:2
Jeremia	(nachtgezicht?)	voorspelling en bemoediging	Jer.31:(1-)25
Ezechiël	gezicht, visioen	openbaring van de heerlijkheid van de HEER	Eze.1(:1)
	gezicht, visioen	openbaring van zonde	Eze.8(:3)
	gezicht, visioen	openbaring van de tempel	Eze.40(:2)
	gezicht	openbaring	Eze.43(:3)
Nebukadnezar (van hoogmoedig tot ootmoedig)	droom, (visioenen NBV)	voorspelling	Dan.2:28,
	droom, droombeelden, gezichten (visioenen NBV)	waarschuwing en voorspelling	Dan. 4:4-13
Daniël	visioen NBV nachtgezicht NBG	openbaring, voorspelling	Dan.2:19
	droom, gezicht, beelden, visioenen (7:15)	voorspelling	Dan.7:1-15
	(nacht)gezicht, visioen	voorspelling	Dan.8:1-27
	gezicht, visioen	voorspelling	Dan.10:7,8, 14,16
Obadja	profetie, gezicht, visioen	voorspelling, veroordeling	Ob.1
Nahum	profetie, gezicht, visioen	dreiging, voorspelling, veroordeling	Nah.1:1
Habakuk	gezicht, visioen	voorspelling, veroordeling	Hab.2:2,3
Zacharia	gezicht, visioen	openbaring	Zach.1:8 (4:1)
Jozef (pleegvader van Jezus)	droom	leiding	Mat.1:20
		leiding en waarschuwing	Mat. 2:13
		leiding	Mat. 2:19
		leiding	Mat. 2:22
Priester Zacharias	gezicht, visioen volgens het volk	openbaring	Luk.1:8-23
Wijzen uit het oosten	droom	waarschuwing	Mat. 2:12
Jezus, Petrus, Jakobus en diens broer Johannes	visioen	openbaring, vermaning	Mat.17:1-9
Vrouw van Pilatus ¹⁰	droom	waarschuwing	Mat.27:19
Ananias	gezicht, visioen	leiding	Hand.9:10
Saulus	[gezicht, visioen]	leiding	Hand.9:12
Paulus	gezicht	leiding	Hand.16:9, 10
	gezicht, visioen	bemoediging, leiding	Hand.18:9-11
	gezicht, verschijning	openbaring, leiding	Hand. 26:19
	droom? 's nachts	openbaring en bemoediging	Hand.27:23
Centurio Cornelius	gezicht, visioen	leiding	Hand.10:3-6
Petrus	zinsverrukking, gezicht, visioen	leiding	Hand.10:10-19, 11:5
Johannes	gezicht, visioen	voorspelling	Open.9:17

vrienden van Job: ‘God antwoordt wel, op meer dan één manier, alleen merkt de mens het niet op. In de dromen en visioenen van de nacht, in de tover [onbegrijpelijk dat de NBV dit onbegrijpelijke woord gebruikt! WJPH] van de diepste slaap [NBG: wanneer de diepe slaap op de mensen valt] of wanneer hij ligt te sluimeren, opent God de oren van de mens en laat hem schrikken – een waarschuwing om hem af te houden van een slechte daad, om hem van hoogmoed te vrijwaren. Hij behoedt hem voor de val in de afgrond, voor het oversteken van de doodsrivier’.⁵ We kunnen drie bronnen voor dromen onderscheiden: de natuurlijke werking van onze ziel (ongeveer 98 procent zou verwerking zijn van onze belevissen), demonen⁶ en God. Omdat een droom dus van God kan komen, maar evengoed van Zijn tegenstander, is het onderscheiden hier heel belangrijk. We fungeren tijdens een droom als onze eigen psychotherapeut. We moeten dromen om geestelijk gezond te blijven. Volgens Prediker 5:2 kan een droom komen door veel bezigheid. Andere oorzaken zijn: koorts, medicijngebruik, zwangerschap, bepaald voedsel (zware of gekruide maaltijd), te hoge lichaamstemperatuur (door ziekte of teveel dekens) of door alcoholgebruik. In kringen van de new age en oosterse religies zijn dromen ook populair. God is visueel ingesteld. ‘En het *Woord* des HEREN kwam tot mij: Wat *ziet* gij Jeremia?’ (Jer.1:11, NBG). Profeten zijn actieve zieners, in tegenstelling tot passieve kijkers. God openbaart Zich aan profeten in dromen⁷. God kan door een droom of openbaring inzicht geven in een situatie, je waarschuwen of leiding geven. God spreekt inderdaad door dromen, bevestigt Elihu.⁸ Als mensen zich bezighouden met (hun) dromen, blijkt meestal dat ze ook open-

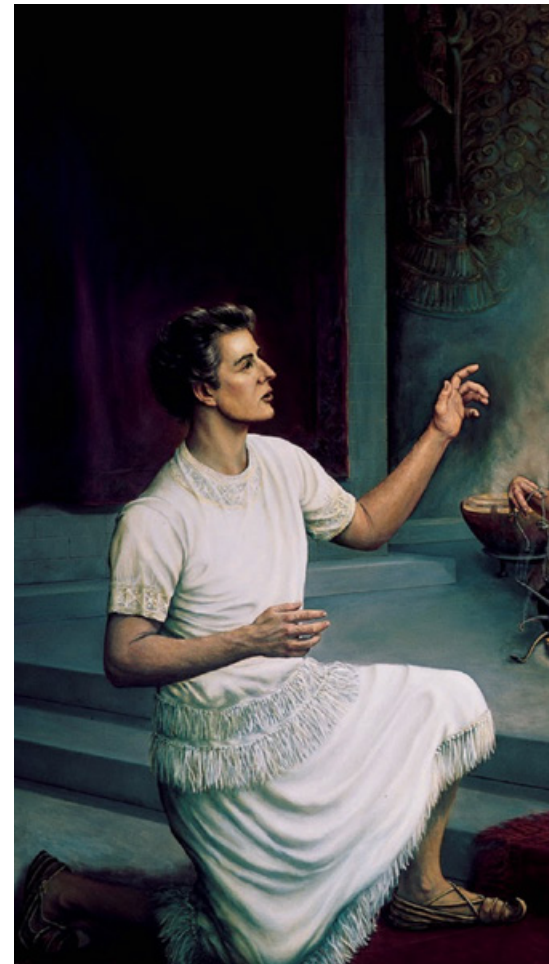
staan voor geestelijke zaken. Dromen kunnen zo een prachtige ingang zijn voor evangelisatie.⁹

Bijbelse dromers

Ik heb minstens dertig dromers in de Bijbel ontdekt, zowel Israëlieten als heidenen, die door God op deze bijzondere manier worden aangesproken in hun eigen gedachtenwereld.

In het Hebreeuws en Grieks worden verschillende woorden gebruikt voor dromen, visioenen en nachtgezichten. Met het sluiten van de canon zijn dergelijke openbaringen niet gestopt, immers ‘Uw ouden zullen dromen dromen en uw jongelingen zullen gezichten zien’ (Joël 2:28 en Hand.2:17). Dit blijkt wel uit de volgende voorbeelden:

- * De kerkvaders Justinus de Martelaar, Ireneüs, Clement van Alexandrië, Tertulianus, Athanasius, Basilius de Grote, Gregorius van Nanzianze, Gregorius van Nyssa, Johannes Chrysostomus, Ambrosius, (moeder van) Augustinus, Hieronymus en John Wesley waren eveneens vertrouwd met dromen¹¹.
- * In 1958 kreeg de Amerikaanse ds. Wilkerson een visioen die hem deed verhuizen van het platteland naar New York city. Het bleek de start te zijn van een wereldwijd werk onder jongeren (Teen Challenge) om hen het evangelie te brengen. In de zomer van 1973 kreeg hij nog een ander, een verontrustend visioen over wat voor ellende we nog allemaal te verwachten hebben. Dit resulteerde in het boek ‘The Vision’.¹² Was het slechts één visioen? Het is vrijwel onmogelijk te onderscheiden waar de auteur daar zelf aan het woord is en waar hij probeert te verhalen wat hij heeft gezien.

Het moet in de eerste plaats aan Gods Woord getoetst worden en dan aan de actualiteit.

- * Baptistendominee Martin Luther King hield in 1963 zijn legendarische toespraak tegen rassendiscriminatie: ‘I have a dream’. Droomde hij dit letterlijk of was dit zijn ideaal? In ieder geval leek deze beroemde droom aan flarden te zijn geschoten toen deze zwarte predikant vijf jaar later werd vermoord. Hoewel: in 2009 werd werkelijkheid wat velen voor onmogelijk hadden gezien: Barack Obama werd geïnaugureerd als allereerste zwarte president in de Amerikaanse geschiedenis.
- * Ook Rick Joyner, ‘internationaal erkend profeet’, ontving in 1995 een droom over een grote geestelijke oorlog en daarna nog vele visioenen over de eindtijd¹³.
- * Naast profeten worden ook zendelingen soms verrast door dromen. Petr Jasek bijvoorbeeld, regiomanager van Voice of the Martyrs in Amerika, een zusterorganisatie van de Stichting De Ondergrondse Kerk, reisde in 2015 naar Sudan. Deze weldoener werd echter als een crimineel gearresteerd en moest een jaar een cel delen met ISIS-jihadisten. Hij herinnerde zich toen zijn verontrustende droom.

Details hieruit kwamen letterlijk uit en Jasek ervoer dat de Heer hem zo op deze benauwende situatie had voorbereid.¹⁴

Uitleg van dromen

Maar hoe moet je dromen uitleggen? Meestal is de betekenis van een droom dat men gewoon de indrukken verwerkt. 'Dromen zijn er in menigte', zegt de prediker. Inderdaad, iedereen droomt per nacht wel drie, vier of zelfs vijf keer, ook al kun je je daar vaak niets meer van herinneren. Psychologen als Sigmund Freud (1875-1939) en Carl Gustav Jung (1875-1961) hebben geprobeerd om dromen (boodschappen van het onderbewuste) uit te leggen. Zij maakten dromen tot een onderdeel van de psychotherapie.

De Congregatie voor de Geloofsleer van de Rooms-Katholieke kerk hanteert als een van de toetsstenen of het te onderzoeken fenomeen en boodschap, bijvoorbeeld een van de duizenden (!) Mariaverschijningen, in overeenstemming is met de katholieke leer.¹⁵ Protestantenvolgers stellen, terecht mijns inziens, ook die kerkleer onder kritiek van de Bijbel.

Ook nu weer kunnen we de Bijbel erop na slaan. De uitleg kan door een engel gebeuren, zoals bij Daniël. De dromenuitleg-professionals (zoals magiërs, bezweerders en tovenaars (Dan. 2:2-12)) kunnen

ondanks het feit dat ze specialisten zijn, toch met hun handen in het haar zitten¹⁶, maar de alwetende God kan wel uitleggingen geven¹⁷. Betrouwbare dromenuitleggers waren Jozef, die door zijn (half)broers zelfs spottend 'aardsdromer' of 'meesterdromer' wordt genoemd (Gen.37:19) en vooral Daniël, die niet alleen de uitleg maar zelfs de droom kon vertellen, zonder dat de dromer deze had meegedeeld¹⁸. Criteria voor een betrouwbare dromenuitlegger vinden we in Deut.13:1-6.

Ouweneel, auteur van *Nachtboek van de ziel*, die zijn eigen dromen analyseert, stelt dat als een christen ontwaakt met een droom die hem nog helder voor de geest staat, hij zich moet afvragen wat dit te betekenen kan hebben, hij moet de boodschap van het onbewuste voor Gods aangezicht overwegen.

Dromen kunnen waarschuwen (zoals bij Jozef, de pleegvader van Jezus), bemoeiden (bij Jacob), een belofte (bij Jozef) of inzicht geven, de liefde voor God vergroten, meer begrip geven over hoe God naar mensen kijkt, creatieve ideeën geven (zoals bij Jacob hoe hij zijn vee kon vermeerderen).

Paulus kreeg een droom (die door anderen niet te verifiëren viel) en met anderen waren ze al snel eens over de betekenis hiervan. (Hand.16:9,10) Dromen kunnen misbruikt worden om een ander hiermee

te manipuleren. ('De Heer laat mij zien dat jij...') Echte dromen van God zullen nooit tegen zijn Eigen Woord ingaan.

De oproep om je dromen (hier meer te verstaan als 'idealen') te volgen en te realiseren past binnen de 'Amerikaanse droom': geluk, vrijheid en gelijke kansen voor iedereen. Dit is de opzet van het boek *Van droom tot doel*¹⁹. Bewust dromen zoeken wordt echter in Gods Woord nergens aangemoedigd, wel verboden²⁰! "We hoeven God niet met allerhande technieken via verboden 'bovennatuurlijke' praktijken zijn geheimen te ontfutselen. In Jezus [en ook door Gods Woord, WJPH] hebben we een veel rechtstreekster toegang tot Hem en Zijn wil."²¹ Eenzelfde soort droom twee keer dromen²², zoals in Gen. 41:32, betekent dat het zeker gaat gebeuren. Petrus en de Romeinse hoofdman werden door de dromen, die ieder van hen afzonderlijk droomde, bij elkaar gebracht.²³ Het in een droom voorkomen van wijnstok en wijn symboliseren geestelijke vruchtbaarheid, en een standbeeld wijst op een zekere grootheidswaan.

De wetenschap gelooft echter niet in voorspellende dromen, want dat zouden maar achteraf-verklaringen zijn. Maar hoe valt dan de opvallend gedetailleerde droom van Morgan Robertson te duiden die hij over de ramp met de Titanic droomde? Veertien jaar na zijn droom kwam zijn droom precies uit! En Abraham Lincoln, de 16e president van de VS, droomde tijdens een lentenacht in 1865 dat hij vermoord zou worden en aldus geschiedde op Goede Vrijdag van dat jaar.²⁴ De 39-jarige Amerikaan Brian Ladd droomde in de nacht van 7 juli 2005 over de overstromingen in New Orleans.²⁵ Ongeveer een maand later veroorzaakte de orkaan Katrina inderdaad deze natuurramp. De Amerikaanse predikant James Ryle droomde over een man die een buitenechtelijke verhouding had met een vrouw. De volgende ochtend ontmoette hij die bewuste persoon, en die erkende zijn schuld. Hij wist al dat God het aan deze predikant zou vertellen!²⁶

Ronald & Maresca van der Molen zien dromen als een geschenk van God. Naar

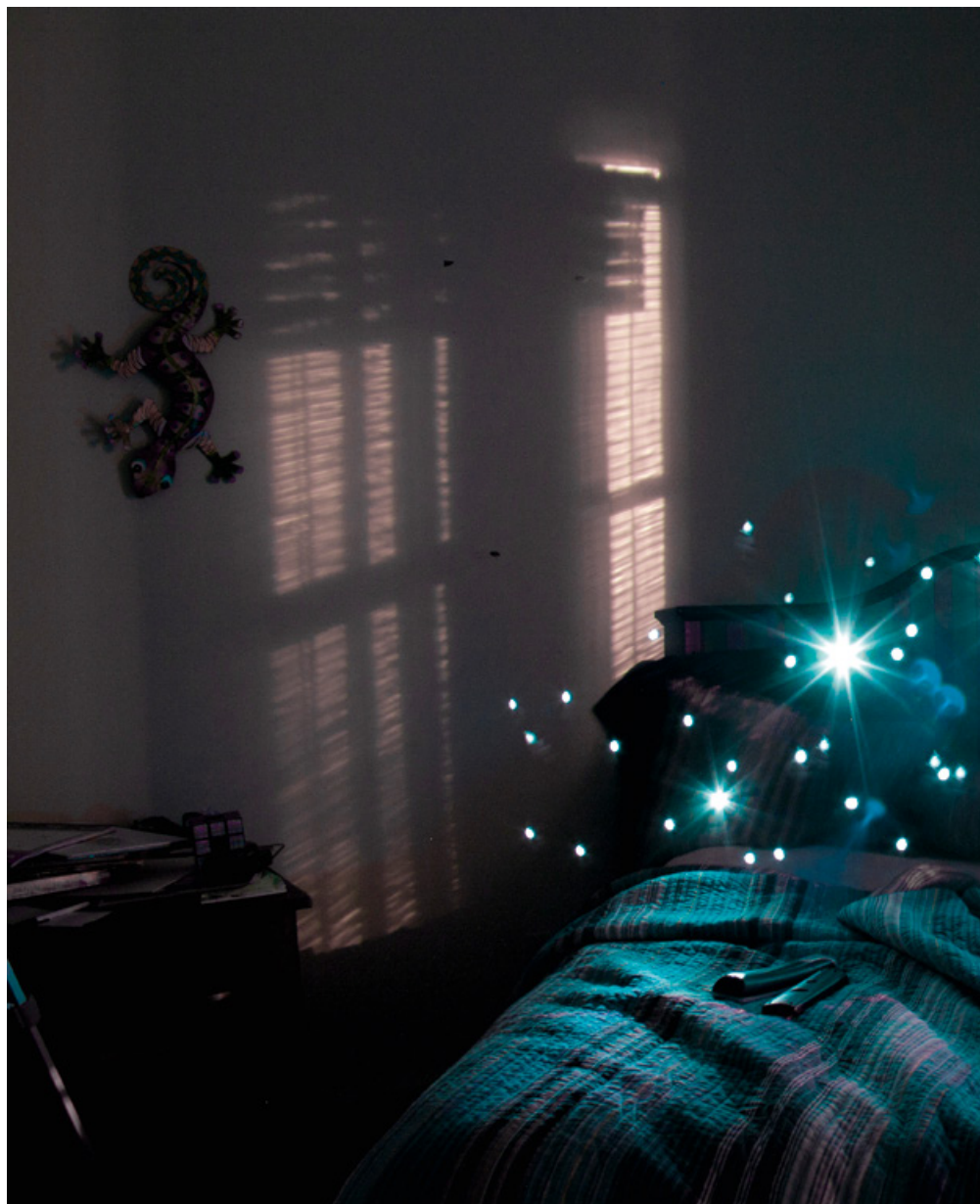

het voorbeeld van Daniël, die zijn dromen opschreef (Dan.7:1), leerde Maresca heel veel over dromentaal door een dromen-dagboek bij te houden. God kan dus dromen geven en zelfs mensen in een droom genezen. Tot zijn grote verwondering overkwam dit de Zweed Björn Erickson. Hij werd ernstig ziek: een afwijking in de hersenen, een zich vernauwende keel en kreeg een stoma ter hoogte van zijn strottenhoofd. Met anderen werd er voor hem gebeden en hij verwachtte sterk dat God zou ingrijpen. 's Nachts kreeg hij een droom en zag dat hij genas, wat tot zijn grote verrassing de volgende ochtend inderdaad zo bleek te zijn.²⁷

Ouweneel stelt dat er nauwelijks getwijfeld kan worden aan waarzeggende of voorspellende dromen, maar dat wil niet zeggen dat zulke dromen *dus* van God komen.²⁸ Waarom spreekt God soms in dromen? Misschien omdat de mens dan ontvankelijker is of om te voorkomen dat we met Hem in debat treden.

Nachtmerries

Job ondervond al dat je in je slaap door nachtmerries gekweld kunt worden (Job.7:13, 14). Wat kinderen overdag bezighoudt aan angsten en conflicten komt 's nachts in beeldvorm voor hun geest. Volgens kinderpsychiater dr. D. de Raeymaecker staat het onomstotelijk vast dat vier- en vijfjarige kinderen duidelijk meer last van nachtmerries kunnen hebben, doordat kleuters 'echt' en 'verbeelding' nog niet zo goed kunnen scheiden.²⁹ De kans op rustig slapen wordt vergroot door ze vóór het slapen gaan rustige spelletjes in een voorspelbaar ritueel te laten spelen in plaats van ze bloot te stellen aan onrustige tv- of pc-beelden. Wat rust geeft, is een gesprekje voeren, een verhaaltje uit de Bijbel voorlezen (en doornemen), bid-

den, zingen en zegenen. Heerlijk toch om kinderen te zegenen met de vrede van Jezus Christus! Eventuele kwelgeesten kunnen in Jezus' naam weggestuurd worden, want er ligt immers kracht in de naam van Jezus. In Zijn autoriteit mogen we optreden ten gunste van onze kinderen. Daarbij is een heidense dromenvanger (zie hieronder) dus compleet overbodig en totaal ongewenst.

Dromenvanger

Een dromenvanger (vertaling van het Engelse Dreamcatcher) is een traditioneel object, oorspronkelijk afkomstig van de Ojibweg (Anishinaabeg), een indianenvolk uit Noord-Amerika, maar is ook bekend bij de Aboriginals in Australië. Vanwege de spirituele of esoterische associaties is dit voorwerp eind 20e eeuw ook in gebruik geraakt onder aanhangers van het New Age-gedachtengoed. Een dromenvanger hangt boven de slaapplea van de eigenaar en bestaat uit een ring

(meestal van wilgenhout) met daarin een web. Vaak zitten er kraaltjes of steentjes in het web en hangen er veren onder de ring. De Ojibweg geloven dat het zelf maken en ophangen van een dromenvanger boven het bed nare dromen weert. Eeuwenlang al maken ouders dromenvangers om boven het bedje of draagwieg van hun kinderen te hangen. Men gaat ervan uit dat de hemel doorweekt is met dromen, goede dromen, maar ook slechte dromen. Tijdens de nacht zouden de slechte dromen in het web gevangen worden en volgens de overlevering glijden ze er dan in de morgen af en drogen ze op in de ochtendzon. Goede dromen kunnen in het centrum van de dromenvanger ongehinderd hun doorgang vinden en treden daarmee het leven binnen van de dromer. De Ojibweg of Ojibwa geloofden dus dat een dromenvanger de dromen van een persoon filtert. Slechte dromen zouden in het web gevangen worden, om weg te worden gebrand door de ochtendzon,

terwijl de goede dromen worden begeleid door een klein gat in het midden, en vervolgens naar de veren en in het hoofd van de slaper worden gestuurd. Dit soort amuletten kosten tussen de 1 en 15 euro, maar je kunt ze ook zelf maken. Vroeger deed de sjamaan dat, want de vanger moest door hem ritueel ingezegend worden. Er zijn diverse firma's die handig op de nieuwe hype inspelen, want er valt geld mee te verdienen. Zij stellen dat een in de fabriek gefabriceerde dromenvanger geen spirituele werking heeft. Zij bieden een met de hand vervaardigde dromenvanger aan die uit speciale materialen samengesteld is. Een ritueel (dit is occult!) ingezegend voorwerp is een voorwerp dat aan demonen gewijd is. De vraag is niet of het werkt, maar: 'Wat is de bron?'. Of een christen een dergelijk voorwerp, dat in de afgodendienst gebruikt kan worden en waarvan God zegt dat het een gruwel is, in zijn bezit wil hebben, zou geen vraag moeten zijn.³⁰ Ongelofelijk waar diepge-

lovige ongelovigen (lees: niet-christenen) hun geloof aan hechten.

Dromende Joden

In het Hebreeuws is er slechts één letter verschil tussen het woord voor droom (*chalom*) en het woord voor venster (*chalon*). In het jodendom is zo als het ware het idee bewaard dat God in de droom voor ons een venster naar de hemel kan openen.³¹

Op de avond van 13 sept. 1996 (de vooravond van Rosh Hashana- Joods Nieuwjaar) kregen drie verschillende messiaanse leiders op drie verschillende plaatsen in Israël allemaal dezelfde droom. Zij zagen Jezus langzaam neerdalen op de aarde, waarbij ze de woorden hoorden: "De tijd is gekomen".

Enkele jaren daarvoor circuleerden er berichten dat de beide opperrabbijnen in Israël, namelijk Yisrael Lau en Eliahu Bashki-Doron, in dezelfde nacht dezelfde droom zouden hebben gehad, waarbij de

Messias hen was verschenen en hen zou hebben gezegd: "Ik kom spoedig".³²

De Amerikaanse orthodox Joods opgevoede Benjamin Burger werkte als architect in Denemarken. Daar ontmoette een 'Tegenwoordigheid' hem en raakte hem aan. 'Het was alsof een stem zei: "Ik ben de God van Abraham, Izaäk en Jacob en Ik heb je lief. Plotseling kwam de naam Jezus tot me. Ik ging het Nieuwe testament lezen en ik, de grote scepticus geloofde pagina na pagina".³³

Dromende moslims

In een volgend nummer van *Promise* duiken we in de actualiteit. Wereldwijd blijken namelijk opvallend veel moslims over Jezus te dromen en worden door bijzondere dromen bepaald bij het evangelie. Vooral in de ramadan, wanneer moslims nog meer toegewijd zijn aan hun religie, worden velen verrast door openbaringen in dromen. Deze vastenperiode is in 2017 van 27 mei tot 25 juni, altijd tien dagen eerder dan het jaar daarvoor. Climax in deze tijd is de zogenaamde 'Nacht van Kracht' (in 2017 op 22 juni). In deze, voor hen allerheiligste nacht, staan moslims stil bij de openbaring van de koran aan de profeet Mohammed. Juist dan mogen we bidden dat zij een bevrijdende openbaring krijgen van 'Isa', de naam voor Jezus in de koran. Deze bijzondere openbaringsdromen verdienen onze aandacht.

drs. W.J.A. Pijnacker Hordijk
mei 2017

Literatuur

- * Scott Breslin en Mike Jones, *Understanding Dreams From God* (Pasadena, Californië: Willem Carey Library, 2004), 84 pp.
- * Gary Thomas, *Jouw spiritualiteit* (Amsterdam: Buijten & Schipperheijn Motief, 2010). Dromen, pp. 160 -165 [oorspronkelijke titel *Sacred Pathways* (Michigan, Grand Rapids: Zondervan, 2000)]

Noten

- 1 Russ Parker, *In een droom, in een nachtgezicht... 'over de functie van dromen* (Hilversum: stichting Vuur (boekenfonds van de Charismatische Werkgemeenschap Nederland' en 'Bouwen aan de Nieuwe Aarde'), 1993) 150 pp.

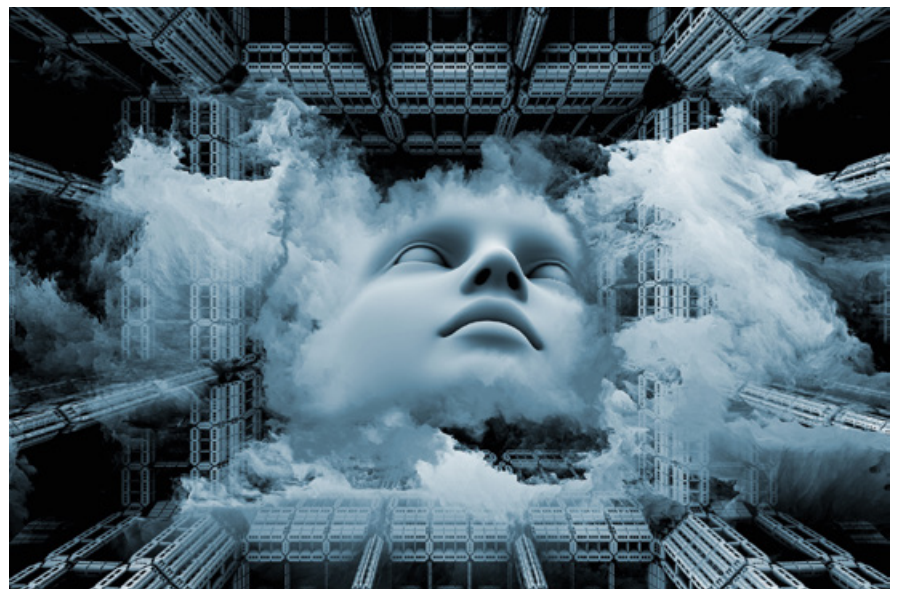
- 2 De theorie dat dromen alles te maken hebben met de REM-slaap (REM staat voor Rapid Eye Movement), wordt betwijfeld. Men nam aan dat de snelle oogbewegingen door dromen werden veroorzaakt. Anderen menen dat hier sprake is van een andere functie, namelijk het vochtig houden van het hoornvlies. Dit vocht is belangrijk voor de zuurstof in de ogen.
- 3 van het Latijn incubatio, Grieks ἐγκοιμησις
- 4 [https://nl.wikipedia.org/wiki/Incubatie_\(tempelslaap\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Incubatie_(tempelslaap))
- 5 Job 33:14-18
- 6 Deut.13:1-5, Jer.14:14, 23:16, 23-32, 27:9, 29:8, Zach.10:2
- 7 Num.12:6, 24:2-4, 1Sam.3:1, 28:6,15, 2Kron.32:32, Ps.89:20, Jes.1:1, Hos.12:11
- 8 Job 33:14-16
- 9 John Paul Jackson (oprichter van Streams Ministries, een non-profit organisatie die cursussen geeft over het leren luisteren naar Gods stem en de Bijbelse uitleg van dromen), Hoe God de wereld verandert door dromen, Charisma, april 2010 en feb. 2011.
- 10 De Russische rechter Valeri Michiljoekov kreeg een dergelijke bange droom, als waarschuwing dat hij onschuldige mensen zou veroordelen op grond van hun geloof. P.J.O. de Bruijne, Louter vuur *De Tsoegojevka christenen Zij overwonnen de KGB door eenheid* (Hoornaar: Gideon, 1990) p. 137
- 11 Gary Thomas, *Jouw spiritualiteit*, (Amsterdam: Buijten & Schipperheijn Motief, 2010) p.162 [oorspronkelijke titel *Sacred Pathways* (Michigan, Grand Rapids: Zondervan, 2000)]
- 12 David Wilkerson, *Het Visioen* (Rotterdam: Gramma, 1978) 160 pp.,

oorspronkelijk: *The Vision* door David Wilkerson Youth Crusades, 1974.

- 13 Rick Joyner, *De laatste strijd Visioenen van de eindtijd*, (Roermond: Dunamis Publishing, 1997) 180 pp., oorspronkelijk *The Final Quest*, (Charlotte NC: Morning Star Publications, 1996)
- 14 Richard Groenenboom, *Petr Jasek is vrij, maar zijn hart is nog in de gevangenis van Sudan*, Nederlands Dagblad, 13-5-2017; *Petr Jasek zat 14 maanden in een Sudanese cel*, Reformatorisch Dagblad, 12-5-2107
- 15 Hendro Munsterman, *Zelden erkenning Mariaverschijning*, Nederlands Dagblad, 20-5-2017
- 16 Gen.41:8, Dan.2:1-13
- 17 Gen. 40:8, 41:16, 39, Dan.2:28, 29
- 18 Dan.1:17, 5:12
- 19 Bill en Kathy Peel, *Van droom tot doel, ontdek je bestemming*, (Hoenderloo: Nova press, / Driebergen Navigator-boeken, 1996) 250 pp. Oorspronke-

lijk: *Discover your destiny : finding the courage to follow your dreams.* - Colorado Springs, CO

- 20 Deut.18:... , Jes.65:3,4 Om een voorspelling te krijgen bezocht men een graf, waarop men ging slapen, in de hoop een droom te ontvangen met een voorspellende waarde. (Incubatie)
- 21 Pieter van Kampen, *I van Incubatie van Kampens Alfabet*, Reveil april.2016, p. 8
- 22 Gen.37:5-11, 20, 42:9, en Gen.41:1-7
- 23 Hand. 10 en 11
- 24 *Turen in de toekomst, Van alle tijden: voorspellende dromen*, TRIV', nov.2008, p. 45
- 25 *Turen in de toekomst, Van alle tijden: voorspellende dromen*, TRIV', nov.2008, p. 46, 47
- 26 Betty Heynis, *Omega Wonderen in deze tijd* (Kampen: Kok/Voorhoeve, 1996) pp. 86-87
- 27 *Ibid.* pp. 83-85
- 28 Dr. W.J. Ouweneel, *Het domein van de slang, christelijk handboek over occultisme en mysticisme* (Amsterdam: Buijten & Schipperheijn, 1978) pp. 182-184
- 29 Lena Oskam, *Opschrikken van een akelige nachtmerrie*, Reformatorisch Dagblad 15-9-1995
- 30 T.H. Ligtenberg, *Dromenvanger (dreamcatcher)*, Bijbel & Onderwijs, sept. 2006 pp. 19, 20 <https://stichting-promise.nl/eigentijds-occultisme/dromenvanger.htm>
- 31 Herman Takken en Niek Tramper (red.) *Vreemde gasten – Dromen en wonderen in het contact van christenen met moslims* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2002) p. 20
- 32 'De tijd is gekomen', Christenen voor Israël, april 1997.
- 33 ?, Benjamin Burger: *Jezus verscheen in m'n kamer*, Opwekking jan. 1985

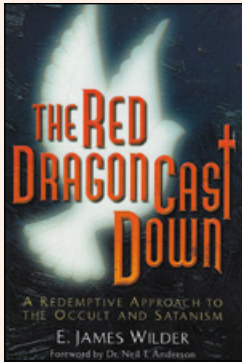
Engelstalige boeken in de webshop van stichting Promise

<https://stichting-promise.nl/alle-boeken/engelstalig.htm>

A Redemptive Approach to the Occult & Satanism

Dr. Jim Wilder has shared with us some wonderful insights on Jesus Christ's redemption for us and what He then asks of us in response. I thank Dr. Wilder for not going into the details of what he deals with on a daily basis and sensationalizing this book but helping us work through where our responsibilities lie. He is very open about his own home situation and the redemption process that continues there. This is a book that should be read by counselors, church leaders/lay people and parents in o...

Written by E. James Wilder Published by Chosen Books Pub Co, 343 pages 14,84 euro

solutions we ordinarily overlook for personal and corporate transformation. Transforming Fellowship tackles the central issue that is destroying the credibility of the Western Church. Our fellowship lacks the transforming power Jesus intended. Through Transforming Fellowship we each actively contribute part of Christ's character to one another. How we think, live and react changes at a basic brain level. Transforming Fellowship develops both deep love and relational skills. Transforming Fellowship is as deeply spiritual as it is practical.

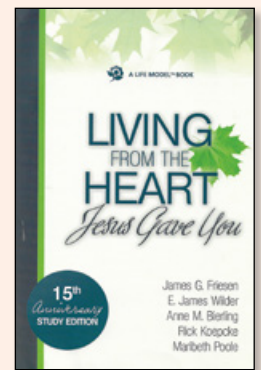
Chris M. Coursey has seen his own life transformed by the kind of fellowship as described in this book. He has over 20 years experience as a pastor and relationship trainer using the Life Model. Chris is an international speaker and trainer in the 19 relational skills that form the heart of Transforming Fellowship. Chris, with his wife Jen and two sons, have made the 19 relational brain skills a way of life.

tions., infiltrating churches and holding our pastors, friends and family members prisoner But no one, not even the church is talking about this dangerous and destructive addiction. The dirty little secret follows Pastor Craig Gross as he breaks the silence and begins his ministry, xxxchurch.com a website devoted to fighting pornography. As he meets people in the industry and those addicted to porn. Craig exposes the very real human face of pornography and the destructive physical, emotional and spiritual toll it takes

Living from the heart Jesus gave you

By James G Friesen, E. James Wilder, Anne Bierling, Rick Koepcke, Maribeth Poole. 180 page 15 euro

Living from the heart Jesus Gave You introduces The Life Model as a unifying approach to ministries of substance abuse recovery, counseling, pastoral care, prayer ministry, deliverance, inner healing, body life and health. Major ministries dealing with trauma and abuse in the USA use The Life Model as a part of their teaching. Churches and missions adopt The Life Model because it develops strong maturity This edition includes additional resources designed for a small group study

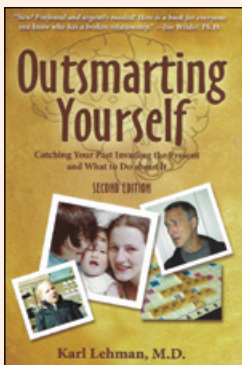

Outsmarting Yourself

door Karl Lehman, MD

Catching your past invading the present and what to do about it Why you sometimes don't like the people you love? Why certain small problems are so upsetting? Why some disagreements seem impossible to solve? How these irreconcilable differences can destroy long-standing, treasured relationships? And most important: What can you do about it?

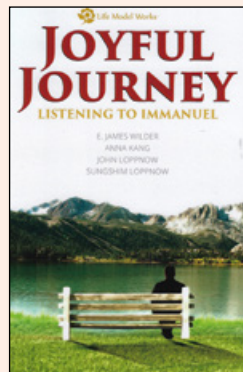
Karl Lehman is a board-certified psychiatrist who actively integrates his deep personal faith with his rigorous medical and scientific training. 380 blz ISBN 978-0-9834546-9-4, 35 euro

Joyful Journey: Listening to Immanuel

dr E. James Wilder (Auteur), Anna Kang (Auteur), John Lopnow (Auteur), Sungshim Lopnow (Auteur) 13,50 euro

God is present. Here. Now. Experiencing God's presence brings healing, peace and connection. But, like any other relationship, experiencing God's presence takes practice. Joyful Journey will teach you how to practice God's presence every day. Discover how you can enjoy daily guidance and friendship with God, using methods grounded in scripture, spiritual disciplines and cutting-edge neuroscience. Surprising joy. Profound healing. Intimate connection. Available to anyone. Learn how with Joyful Journey! Jane Willard, wife of Dallas Willard and one of the creators of the life model, says this about Joyful Journey, "I have personally used the method often and have been 'spreading the news' widely. It has been life changing for so many people!"

Rare Leadership

Marcus Warner en Jim Wilder 225 pages 18 euro

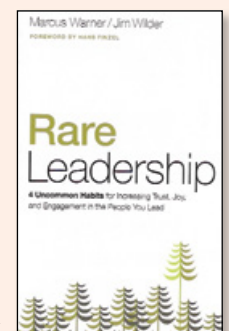
foreword : Hans Finzel

4 Uncommon Habits for increasing trust, Joy, and Engagement in the people you lead

Healthy teams begin with healthy leader, and the heart of this dynamic is emotional maturity.

The quality te greatest kleaders possess Combining sold theology, cutting-edge brain science, and decades of counseling and consulting experience. Rare Leadership equips you to:

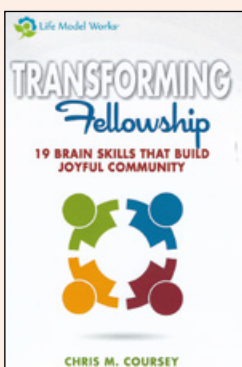
- * Cultivate emotional maturity in yourself and others
- * Develop the four habits of R.A.R.E. leaders
- * Promote a strong group identity
- * Keep relationships bigger than problems
- * Increase productivity though trust, joy, and engagement

19 Brain Skills That Build Joyful Community

door Chr. M. Coursey 19,50 euro

Relational brain skills change our lives and transform our relationships. Learn the 19 critical relational skills needed for resilience, peace and joy in every family and community. The Bible and brain science combine to show us active

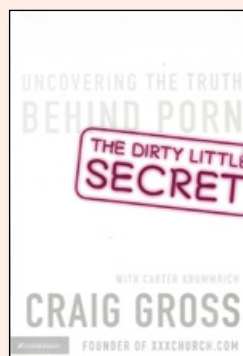

Uncovering the truth behind porn

The dirty little secret by Craig Gross founder of xxxchurch.com

With Carter Krumrich. 170 pages 15 euro

Addiction to pornography has exploded to epidemic propor-

Het wonder van de maagdelijke geboorte van Jezus Christus

Inleiding

De maagdelijke geboorte van Jezus Christus, zoals is verkondigd door de evangelisten Mattheus (1:18,20,23) en Lukas (1:27) [zie kaders] is al vanaf de eerste eeuw onder vuur komen te liggen en vaak tot legende verklaard (1). Vooral in de laatste twee eeuwen is dit wonder (een fysieke gebeurtenis met een bovennatuurlijke oorzaak) in twijfel getrokken. Mede door de (zogenaamde) Verlichting kunnen vele mensen het kennelijk niet meer geloven. Ook gelooft een deel (50%!) van de christenen er niet meer in (8). Mede door de Bijbelkritiek zijn er ook

theologen die de maagdelijke geboorte ontkennen omdat zij of van mening zijn dat het niet mogelijk zou zijn of dat zij denken dat het ook niet zo belangrijk zou zijn voor het geloof in het verlossingswerk van Jezus Christus. Zo zien we dat er geknaagd wordt aan de fundamenten van het christelijk geloof.

We zullen in dit artikel diverse opvattingen erover bespreken en beoordelen in het licht van de Bijbel. Allereerst zullen we bezien welke argumenten worden aangevoerd om de maagdelijke geboorte in twijfel te trekken, en deze argumenten

weerleggen. Daarna zullen we kijken naar argumenten en overwegingen die het geloof in de maagdelijke geboorte ondersteunen. Tenslotte zullen we een conclusie weergeven.

Maagdelijke geboorte

De term 'maagdelijke geboorte' van Jezus is de term die doorgaans gebruikt wordt. Men verstaat eronder, dat Jezus werd geboren zonder dat er bij de conceptie geslachtsgemeenschap tussen man en vrouw (i.c. Jozef en Maria) heeft plaatsgevonden. Omdat we door de ontwikkeling van de techniek de ivf-methode kennen, zou er ook aan moeten worden toegevoegd, dat er geen zaad van een man (i.c. Jozef) aan te pas is gekomen. In het geval van Maria is sprake geweest van een *bovennatuurlijk* ingrijpen van God.

Eigenlijk is 'maagdelijke geboorte' geen goede omschrijving, want het gaat namelijk om de *conceptie* van Jezus in de moederschoot van Maria zonder tussenkomst van een (mannelijk) mens. Bovendien is het zo dat bij er de geboorte geen sprake meer is van een maagdenvlies.

Voordat we ingaan op argumenten om al of niet in het gegeven van de maagdelijke geboorte (bij de mens) te geloven, willen we nog wijzen op het in de natuur soms voorkomende verschijnsel van de maagdelijke voortplanting of biologische partho-genese (samenvoeging van de Griekse woorden 'maagd' en 'geboorte') (34,12). Dit wil zeggen dat voortplanting kan plaatsvinden zonder seks of bevruchting door een mannetje, namelijk bij sommige planten (apomixie) en bij bepaalde diersoorten zoals bijv. kevers, kalkoenen, (zaag)vissen, hagedissen, salamanders, varanen, en dat nieuw (vrou-

De boodschap van gabriël aan Maria

- 26 In de zesde maand werd de engel Gabriël van Godswege gezonden naar een stad in Galilea, Nazaret,
- 27 tot een maagd die verloofd was met een man die Jozef heette, uit het huis van David; de naam van de maagd was Maria.
- 28 Hij trad bij haar binnen en sprak: 'Verheug u, Begenadigde, de Heer is met u!'
- 29 Zij schrok van dat woord en vroeg zich af, wat die groet toch wel kon betekenen.
- 30 Maar de engel zei tot haar: 'Vrees niet Maria, want gij hebt genade gevonden bij God.
- 31 Zie, gij zult zwanger worden en een zoon ter wereld brengen, die gij de naam Jezus moet geven.
- 32 Hij zal groot zijn en Zoon van de Allerhoogste genoemd worden. God de Heer zal Hem de troon van zijn vader David schenken
- 33 en Hij zal in eeuwigheid koning zijn over het huis van Jakob en aan zijn koningschap zal nooit een einde komen.'
- 34 Maria echter sprak tot de engel: 'Hoe zal dit geschieden, daar ik geen gemeenschap heb met een man?'
- 35 Hierop gaf de engel haar ten antwoord: 'De heilige Geest zal over u komen en de kracht van de Allerhoogste zal u overschaduwen; daarom ook zal wat ter wereld wordt gebracht heilig genoemd worden, Zoon van God.
- 36 Weet, dat zelfs Elisabet, uw bloedverwante, in haar ouderdom een zoon heeft ontvangen en, ofschoon zij onvruchtbaar heette, is zij nu in haar zesde maand;
- 37 want voor God is niets onmogelijk.'
- 38 Nu zei Maria: 'Zie de dienstmaagd des Heren; mij geschiede naar uw woord.' En de engel ging van haar heen.

n de boorte van

welijk) leven geboren wordt vanuit een 'maagd' (21,33,12,19). Deze maagdelijke vrouwtjes leggen spontaan eitjes, die zich ook spontaan, dus zonder normale bevruchting door een man, gaan delen. Het nadeel is dat het kroost een exacte kopie is van de moeder omdat een eicel altijd alleen maar X-chromosomen bevat (35), en dat gaat ten koste van de genetische variatie en het vermogen tot aanpassing (33). Parthogenese kan dus nooit een mannelijke nakomeling voortbrengen en heeft dus niets te maken met Maria en Jezus, want dan zou Jezus een meisje hebben moeten zijn (21).

Welke argumenten worden zoal gehanteerd om de maagdelijke geboorte te ontkennen of te verwerpen?

Er zijn diverse (soorten) argumenten te noemen. We zullen ze een voor een bespreken en weerleggen.

a. 'Maagd of jonge vrouw?'

Men wijst op Jes. 7:14 ("Daarom zal

de Here zelf u een teken geven: Zie, de jonkvrouw zal zwanger worden en een zoon baren; en zij zal hem de naam Immanuel geven") waar het Hebreeuwse

woord 'almah' niet 'maagd' betekent, maar 'jonge vrouw'. En een jonge vrouw hoeft niet perse een maagd te zijn. Als Jesaja een maagd bedoeld had, dan zou hij het Hebreeuwse woord 'betoellah' (bethulah, bethoela) gebruikt moeten hebben. We zien dat nieuwe Bijbelvertalingen ontstaan (bijv. NBV, Groot Nieuws), die bij Jesaja 7:14 in plaats van 'maagd' de vertaling 'jonge vrouw' schrijven.

Waarom is deze opvatting onjuist? Allereerst moet erop gewezen worden dat het Hebreeuwse woord 'almah' inderdaad met 'jonge vrouw' (op huwbare leeftijd) kan worden vertaald. Maar in die tijd werd het als vanzelfsprekend beschouwd dat een jonge vrouw een maagd was en ongetrouwd! (20,8). Het wordt bevestigd door de vertaling van het Hebreeuwse woord 'almah' naar het Griekse woord parthenos = maagd zoals we zien in Matt. 1:23 (20). Opmerkelijk is dat deze vertaling unaniem door de 70 joodse godgeleerden, die de Griekse vertaling van het Oude Testament, de Septuaginta, opgesteld hebben, gekozen werd voor het woord 'almah' (37). Ook kan erop gewezen worden dat

Geboorte van Jezus

- 18 De geboorte van Jezus Christus vond plaats op deze wijze. Toen zijn moeder Maria verloofd was met Jozef, bleek zij, voordat ze gingen samenwonen, zwanger van de heilige Geest.
- 19 Omdat Jozef, haar man, rechtschapen was en haar niet in opspraak wilde brengen, dacht hij er over in stilte van haar te scheiden.
- 20 Terwijl hij dit overwoog, verscheen hem in een droom een engel van de Heer die tot hem sprak: "Jozef, zoon van David, wees niet bevreesd Maria, uw vrouw, tot u te nemen; het kind in haar schoot is van de heilige Geest.
- 21 Zij zal een zoon ter wereld brengen die gij Jezus moet noemen, want Hij zal zijn volk redden uit hun zonden."
- 22 Dit alles is geschied, opdat vervuld zou worden wat de Heer gesproken heeft door de profeet, die zegt:
- 23 Zie, de maagd zal zwanger worden en een zoon ter wereld brengen en men zal Hem de naam Immanuël geven. Dat is in vertaling: God met ons.
- 24 Ontwaakt uit de slaap deed Jozef zoals de engel van de Heer hem bevolen had en nam zijn vrouw tot zich.
- 25 Toch had hij geen gemeenschap met haar, totdat zij een zoon ter wereld bracht; en hij noemde Hem Jezus.

Sommige theologen zijn van mening dat het niet nodig is om te geloven in de maagdelijke geboorte.

Jesaja bewust niet het woord 'betoellah' heeft genomen omdat dat woord niet alleen maagd kan betekenen, maar ook getrouwde vrouw (20). En van Maria weten we dat zij ten tijde van de bovennatuurlijke conceptie niet getrouwd was. Tenslotte moet bedacht worden dat een jonge vrouw die zwanger wordt, voor niemand een teken zou zijn. De maagdelijke geboorte is juist een teken om de aandacht op iets te vestigen. In Jezus vindt de belofte van 2 Sam. 7:12-16, dat God Hem de troon van Zijn vader David zou geven, haar vervulling (15). Tenslotte wijzen we erop dat Jozef geen gemeenschap had met Maria voordat Jezus geboren werd (Matt. 1:20).

Wat Jes. 7:14 betreft, wordt door sommigen, die de maagdelijke geboorte ontkennen, ook nog aangevoerd, dat de

profetie uit haar context is gerukt. "Wie ook de context leest, ziet dat het hier om een teken gaat aan Achaz, koning van Juda, dat hij niet verslagen zal worden door de koningen Resin en Pekach. De naam Immanuël, God met ons, bevestigt deze belofte van God. Jezus' geboorte is ongeveer zeven eeuwen te laat voor dit teken" (3).

Het ontgaat deze critici dat een profetie een aantal gedeeltelijke vervullingen (anders gezegd: twee of meer 'lagen') kan hebben! Pas 700 jaar later werd de ware belofte vervuld (20). De geboorte van de Here Jezus krachtens het Woord uit Mattheus is de diepere vervulling van Jesaja 7 (27).

b. 'Er zijn tegenstrijdigheden in het bijbelse verhaal'

Een atheïst vindt het vreemd dat in Mattheus 1 en Lucas 3 wel de genealogie van Jozef wordt genoemd, terwijl volgens de Bijbel Jozef niet de vader van Jezus is! De maagdelijke ontvangenis maakt een bloedlijn via Jozef onmogelijk, aldus deze schrijver (3). Ook de gnosticus/esotericus Hans Stolp (30) gelooft niet in de realiteit van de maagdelijke geboorte en zegt: "Het zou toch wel heel vreemd zijn om een stamboom van Jezus te geven die niet juist is, omdat Jezus geen kind van Jozef zou zijn en Jozef niet de natuurlijke vader van Jezus is. Dan had het meer voor de hand gelegen om een stamboom van Maria, zijn moeder te geven. Alleen dit gegeven al zet ons aan het denken" (30). "Daar komt nog bij dat iemand als Paulus van Jezus zegt, dat Jezus geboren is uit

een vrouw (Gal. 4:4). Hij zegt dus niet, dat Jezus uit een maagd geboren is”, aldus Stolp (30).

Allereerst kan worden opgemerkt dat Gal. 4:4 erover spreekt dat God Zijn Zoon zond! En voorts dat de redenering van Stolp niet juist is. Dat het geslachtsregister van Jozef wordt genoemd, is helemaal geen aanwijzing ervoor dat Jozef de verwekker en vader van Jezus zou zijn, maar heeft een geheel andere reden. Namelijk om aan te geven dat Jozef stamde uit het geslacht van koning David. Mattheus noemt Jezus zelfs ‘zoon van David’. God had aan David beloofd dat er in eeuwigheid iemand op de troon van David zou zitten (2 Sam. 7:14-16). Petrus verwijst ernaar in zijn Pinkstertoespraak (Hand. 2:30). Uit Jer. 22:30 weten we, dat het geen *natuurlijke* nazaat van koning Joja-

kin kon zijn (11). Maar dat sluit op zich nog niet uit dat de zoon van een andere koning een natuurlijke nazaat zou kunnen zijn. Echter *feitelijk* is er na koning Sedekia, een *oom* van Jojakin, geen koning van Israël meer geweest, dus kon er geen nazaat van een aardse koning op de troon van David komen. We kunnen daarbij nog wijzen op Jer. 24: 8 t/m 10. Indien Jezus een menselijke vader had gehad, had Hij nooit de troon van David kunnen erven! Het zaad moet dus bovennatuurlijk zijn (ook al *lijkt* Rom. 1:3 [“Zijn Zoon, Die geworden is uit het zaad van David, naar het vlees”] iets anders te suggereren). God Zelf neemt de lijn van David nu op om deze voort te zetten door middel van de bovennatuurlijke conceptie van Jezus in Maria. Bij de aankondiging door de engel Gabriël dat Maria zwanger zou worden van Jezus, werd aan haar verteld dat Hij de troon van Zijn vader David zou krijgen (Luc. 1:30-33). Jezus zou in geestelijke zin en tot in eeuwigheid als koning zitten op de troon van David, die in de natuurlijke wereld daarvan een beeld was. Iets dergelijks kan men ook zeggen van het eeuwig priesterschap van Jezus naar de orde van Melchisedek (Ps.110:4; Hebr. 5:6; 7:11,17), waarvan het Levitische en tijdelijke priesterschap naar de ordening van Aäron een schaduwbeeld was.

Er is nog een andere reden dat God bij een vrouw uit het menselijk geslacht (daarom spreekt Paulus in Gal. 4:4 over een vrouw als vertegenwoordiger van het menselijk geslacht) een zoon verwekte (Ps. 2:7) of geboren deed worden om deze als mens en Verlosser te laten optreden door Zijn lijden en sterven aan het kruis van Golgotha. De in zonde gevallen mensheid had zelf de duivel toegelaten door niet te gehoorzamen aan Gods gebod om niet te eten van de boom van kennis van goed en kwaad (Gen. 2:17; 3: 1-7), en kon nu door geloof in het verzoenend offer van Jezus de Heilige Geest ontvangen, die aan de gevallen mens(heid) de kracht zou geven om zich in Jezus’ Naam te ontworstelen aan de macht van satan en de schepping weer terug te geven aan de rechtmatige eigenaar, namelijk God de Schepper.

Dan wordt er soms (3) nog een ander punt genoemd om de maagdelijke geboorte in twijfel te trekken. Lucas zou zichzelf tegenpreken als hij de ene keer (Luc. 1:35) zegt dat Jezus door de Heilige Geest is verwekt en dat God de Vader van Jezus is, terwijl in Luc. 2:33, 43 en 48 gesproken wordt over Zijn vader *Jozef* en Zijn moeder Maria, of: Zijn ouders. Maar in die teksten gaat het om de ‘juridische’, wettige kant. Jozef was niet de biologische vader, maar wel de wettige vader van Jezus.

Men wijst soms ook op Rom. 1:3 waar Paulus schrijft: “aangaande Zijn Zoon gesproten (lett.: geworden) uit het geslacht van David naar het vlees”. En daaruit concludeert men dan (ten onrechte) dat *Jozef*, die uit het geslacht van David was, de vader van Jezus zou zijn geweest. Zie de verklaring hierboven. Jezus was de vervulling van de belofte die zowel in het Oude Testament (o.a. Ps. 89:4 en 5; Jes. 9:5 en 6, 11:1; Jer. 23:5 en 33:14-18; Ez. 34: 23,24 en 37:24) als in het Nieuwe Testament (o.a. Luc. 1:32 en 33; Hand. 2:30; Openb. 5:5 en 22:16) voorzeggd is.

c. ‘Jezus heeft nooit letterlijk gezegd, dat Hij uit een maagd geboren is’

Maar Jezus noemde nooit Jozef als Zijn vader. Wanneer Hij spreekt over Zijn Vader, dan heeft Hij het steeds over *God* de Vader. Ook Johannes 6:51 laat zien dat Zijn afkomst uit de hemel is: “Ik ben het levende Brood, dat uit de hemel neergedaald is...”.

d. ‘Het gaat om een geestelijke ontwikkeling, om innerlijke processen’

Een theosoof meent dat het bij de maagdelijk geboorte zou gaan om een tweede, innerlijke geboorte van verlossers die geboren worden uit de Moeder, de innerlijke heilige geest (32). Het klinkt heel mooi en er *lijkt* een zekere gelijkenis te zijn met wat wij als christenen kennen over de *wedergeboorte* door geloof in het verlossingswerk van Jezus aan het kruis van Golgotha en de doop in de Heilige Geest.

Maar wat men zegt is *geen* argument voor het ontkennen van de *fysieke maagdelijke conceptie en geboorte* van Jezus. Jezus is gekomen in het vlees, en wel om als Lam van God het offer te brengen voor onze verlossing. De Bijbel wijst de juiste volgorde: eerst de komst van Jezus, de Zoon van God in het vlees, dan ons geloof in Hem en Zijn offer en daardoor de *wedergeboorte* van de gelovige.

Door te wijzen op geestelijke processen in het innerlijk van een mens (wat op zich terecht is), gaat men voorbij aan de feitelijke, fysieke geboorte van Jezus, die de *basis* is van een geestelijke groei onder

leiding van de Heilige Geest. De theosoof meent abusievelijk dat wedergeboorte van een mens mogelijk is zonder geloof in het verzoenend offer van Jezus Christus. De processen, die de theosofen bedoelen, zijn processen waarbij de Heilige Geest niet betrokken is (omdat die alleen betrokken is bij die mensen die in Jezus als hun Verlosser geloven).

Zoals hiervoor gezegd, Jezus noemde God Zijn Vader, maar ook wij als christenen mogen God onze hemelse Vader noemen. Maar er is een groot verschil. Jezus is geboren door een scheppend wonder van de Heilige Geest in de moederschoot van Maria en had al bij Zijn fysieke geboorte God als Zijn Vader. Wij echter hebben een aardse vader (en moeder) en kunnen alleen door wedergeboorte God als onze geestelijke en hemelse Vader hebben. Wij zijn door geloof in Jezus opnieuw

geboren, van boven geboren. Wij zijn dan kinderen van God geworden (Joh. 1:12).

Het is wel frappant, dat degenen die niet in Jezus als de beloofde Verlosser geloven, het beter denken te weten dan de Bijbel, want zij menen dat men de maagdelijke geboorte niet als een fysieke gebeurtenis moet zien, maar als een aanwijzing van iets geestelijks of iets bijzonders.

e. 'Geloof in de maagdelijke geboorte is niet nodig'

Sommige theologen zijn van mening dat het niet nodig is om te geloven in de maagdelijke geboorte. Volgens hen gaat het niet om het biologische wonder, maar om de gedachte die erin uitgedrukt is, namelijk dat Jezus van goddelijke oorsprong is (34). De bekende hervormde hoogleraar Berkhof stelt in zijn standaardwerk *Christelijk geloof* dat het spreken

over de maagdelijke geboorte alleen maar een *symbolische* manier is om te zeggen 'dat Jezus, de Zoon bij uitstek, niet door de mens kan worden verwekt'. Theologisch gesproken dan. Want biologisch gezien was Jezus volgens Berkhof gewoon de zoon van Jozef (29). Hiertegen kan worden opgemerkt dat de uitspaken van Berkhof strijdig met elkaar zijn. Immers wat uit twee mensen is geboren, is niet van goddelijke oorsprong.

Ook de rooms-katholieke theoloog Joseph Ratzinger (van 2005 tot 2013 paus Benedictus XVI) bestrijdt in zijn boek *Introduction to Christianity* (pag. 274/275) de opvatting dat Jezus de biologische Zoon van God is. "Volgens het geloof van de kerk rust het zoonschap van Jezus niet op het feit dat hij geen menselijke vader had. De leer van Jezus' goddelijkheid wordt niet aangetast als Jezus het resultaat van een normaal huwelijk zou zijn geweest. Want het Zoonschap waarover het geloof spreekt is niet een biologisch maar een ontologisch feit, niet in tijd, maar in Gods eeuwigheid". Dus is volgens Ratzinger het zoonschap van Jezus niet afhankelijk van de maagdelijke geboorte (34,29).

Allereerst moet worden opgemerkt, dat zijn opvatting in strijd is met het (overigens niet bijbels te funderen) rooms-katholieke dogma van de onbevleete ontvangenis van Maria, dat meent dat zij vrijgesteld was van erfzonde om te voorkomen dat Jezus bij Zijn geboorte zondig zou zijn. Bovendien zaagt deze theoloog de poten onder de stoel weg waarop hij zit. Immers indien Jezus een op natuurlijke wijze verwekt kind van Jozef en Maria zou zijn geweest, dan zou hij nooit de Zoon van God, de zondeloze Verlosser, kunnen zijn geweest.

En al is het zo dat ook wij als christenen (die een aardse vader en moeder hebben) zonen van God kunnen worden als wij (na onze *wedergeboorte*) worden geleid door de Heilige Geest (Rom. 8:14), en dat ons 'zoonschap' niet afhankelijk is van een fysieke maagdelijke geboorte, dan nog kan men er niet uit afleiden, dat ook Jezus 'dus' op natuurlijke wijze zou zijn verwekt.

f. Historiciteit van Jezus wordt betwist

De meest extreme vorm van ontkenning van de maagdelijke geboorte is de totale ontkenning van de *historiciteit van het bestaan* van Jezus. Deze opvatting is zo absurd en onzinnig (vergelijk het met het ontkennen van de holocaust of van het feit dat de aarde rond is), dat wij niet de moeite nemen deze te weerleggen. We beperken ons tot de opmerking dat als Je-

zus niet zou hebben bestaan, Hij dus ook niet aan een kruis op Golgotha zou zijn gestorven en Hij dus ook geen verlossing zou hebben gebracht.

De maagdelijke geboorte biologisch onmogelijk?

Ook al geeft de Bijbel heel summier en zonder verdere uitleg aan dat Jezus Christus niet is gekomen via de natuurlijke weg van conceptie, maar door een wonderlijke bovennatuurlijke conceptie, namelijk door de Heilige Geest, ontkennen wetenschappers de maagdelijke geboorte van Jezus, omdat zij menen dat het biologisch onmogelijk is.

Waarom zou de maagdelijke conceptie of de bovennatuurlijke conceptie niet mogelijk zijn? Wie zijn wij om te denken dat God zo iets niet zou kunnen doen? Gaat Gods kunnen niet ver uit boven wat wij van de biologie weten en begrijpen? Deed Jezus dan geen wonderen door de kracht van de Heilige Geest? Zou de Schepper van het gehele universum en nota bene ook van de *gehele* mens, niet in staat zijn om op bovennatuurlijke wijze in Maria's schoot een eicel te bevruchten? (of hoe het ook gegaan zou kunnen zijn; zie verderop). Trouwens, is de zgn. natuurlijke conceptie en geboorte niet net zo'n gigantisch groot wonder, ook al vinden we dat 'normaal'? Dat uit een minuscuul zaadcelletje en een eicel (in beide alle benodigde informatie opgeslagen!!!!) een compleet mens tevoorschijn kan komen? En wat zou men dan moeten denken van de opstanding van Jezus uit de dood en het verschijnen van Jezus in een verheerlijkt lichaam, dat niet is onderworpen aan de natuurwetten zoals wij die kennen? Moeten ook die bovennatuurlijke verschijnselen dan maar ontkend worden omdat wij te beperkt en te bekrompen zijn om die te begrijpen? Immers, waarom zouden er niet meer dan de voor ons bekende dimensies zijn waardoor het voor onze beoordeling 'onmogelijke' bovennatuurlijke voor God volkomen 'natuurlijk' is? En moet dan ook maar het bestaan van God ontkend worden, zoals 'intelligente' mensen als professor Herman Philipse doen, omdat hij alleen maar uitgaat van wat zichtbaar en meetbaar is, en de geestelijke wereld volledig buiten beschouwing laat en omdat God niet binnen zijn beperkte denkkader past? In dit verband kan men denken aan wat Ps. 14:1 en 53:1 zegt. "Bij mensen is het [wonder] onmogelijk, maar niet bij God; want alle dingen zijn mogelijk bij God" (Marc. 10:27; Matt. 19:26). "Er is geen doorgronding van Zijn verstand" (Jes. 40:28). Als God zegt dat Hij niet te begrijpen is, waarom beginnen we er dan aan? Waarom willen we God verklaren? De Bijbel waarschuwt niet

voor niets voor de 'valselijk genaamde wetenschap' (1 Tim. 6:20 STV). "Want het 'dwaze' van God is wijzer dan de mensen" (1 Kor. 1:25a).

De vraag is of de gemeenschappelijk achtergrond van twijfel aan de maagdelijke geboorte niet is het ongeloof in of de ontkenning van het bovennatuurlijke (8). Het gaat om de vraag of je leeft vanuit je verstand of vanuit geloof. Wat of wie is de baas?

Een legende of mythe?

Sommigen zijn van mening dat het verhaal van de maagdelijke geboorte niet letterlijk moet worden opgevat, maar dat het zou gaan om een legende of mythe, die achteraf is toegevoegd. Deze legende zou zijn ontleend aan een in heidense culturen veelvoorkomend mythologisch concept, namelijk een kind geboren uit een god enerzijds en een menselijke vrouw anderzijds. Voorbeelden daarvan zijn de farao's, Plato, keizer Augustus, Alexander de Grote, Apollonius, Perseus, Horus en Hercules (de zoon van een aardse vrouw en de oppergod Zeus). "Ook sommige Bijbelwetenschappers benadrukken met graagte dat zulke verhalen van een maagdelijke geboorte in de antieke wereld regelmatig werden gebruikt om de speciale status van allerlei beroemde personen te benadrukken. De Grieken en de Romeinen kenden bovendien verhalen van goden die mensenmeisjes bezwangerden" (29).

Veel moderne theologen verwerpen de maagdelijke geboorte van Jezus als historisch feit. "Vanuit het historische perspectief vinden zij legendevorming

veel aannemelijker als verklaring voor de evangelieverhalen dan dat iets onwaarschijnlijk als de maagdelijke geboorte echt is gebeurd" (34). Volgens hen gaat het niet om het biologische wonder, maar om de gedachte die erin uitgedrukt is, namelijk dat Jezus van goddelijke oorsprong is (mijn vraag hierbij is: hoe dan?). "De maagdelijke geboorte is een verklaring achteraf die ontstaan is (zou zijn) uit het geloof van de vroege christenen dat Jezus de Zoon van God was. Met de maagdelijke geboorte wilden zij uitdrukken dat Jezus al vanaf het begin de Zoon van God was" (34).

Het gegeven dat in andere culturen soortgelijke verhalen aanwezig zijn, is echter op zich geen argument om de bovennatuurlijke conceptie van Jezus in twijfel te trekken. Immers in de geestelijke wereld was de duivel ermee bekend dat er later de ware Verlosser zou komen, en heeft hij andere culturen met die gedachte geïnspireerd, teneinde het unieke van de conceptie, kruisdood en opstanding van Jezus te doen ontkennen. Het feit dat in allerlei culturen en mythologien dit idee voorkomt, wil niet zeggen, dat de maagdelijke geboorte van Jezus geen bovennatuurlijke *feit* was.

Lalleman (17) wijst nog op het volgende. Allereerst gaat het bij de andere verhalen niet om maagdelijke geboorten. De meeste moeders waren gewoon getrouwd. "Bovendien was het morele gehalte van de meeste van deze mythen niet hoog. De God en Vader van Jezus Christus is totaal anders dan de wellustige Griekse en Romeinse goden. De meeste beroemdheden en helden werden verwekt door slangen,

zonnestralen en op andere wonderlijke manieren, maar de verhalen leggen geen nadruk op de maagdelijkheid van de moeders. Het woord ‘maagd’ wordt dan ook niet gebruikt in de heidense bronnen, maar alleen door christelijke lezers – en dat is behoorlijk misleidend, omdat het in de mythen niet werkelijk om maagden gaat” (17). Verder is het zo dat de meeste figuren die door een wonder zouden zijn geboren, nooit hebben bestaan omdat het gaat om goden en halfgoden. “En daarbij komt nog dat slechts zelden de verwekking van een historisch persoon aan een wonder wordt toegeschreven. Voorbeelden zijn Alexander de Grote, over wie we echter alleen tegenstrijdige en late verhalen hebben, en keizer Augustus. Augustus werd in 63 v. Chr. geboren, maar het verhaal over zijn wonderlijke geboorte vinden we pas in de tweede eeuw bij de historicus Suetonius. Vergelijk dat met de evangeliën, die al geschreven werden toen de ooggetuigen nog leefden!” (17). Tenslotte concludeert Lalleman dat het niet aannemelijk is dat de geboorteverhalen in de evangeliën beïnvloed zijn door de heidense mythologie, maar dat eerder het omgekeerde het geval is. Schinkelshoek reageert nog op de opvatting van mensen die de maagdelijke geboorte ontkennen, dat de evangelieschrijvers hun verhaal zouden hebben ontleend aan het gegeven dat de Grieken en de Romeinen verhalen kenden van goden die mensenmeisjes bezwangerden met de terechte opmerking: “dat moeten die eerste (Joodse) christenen toch ook beseft hebben! Een Grieks verhaal verzinnen om Jezus’ bijzondere afkomst te onderstrepen, daar zou je in de Joodse wereld nóóit aan beginnen. Dat zou het evangelie in eerste instantie eerder hebben gehinderd dan geholpen” (29). Bovendien tonen de verhalen van de twee evangelisten geen spoor van de invloed van de Hellenistische wereld waarin seksuele omgang tussen goden en mensen niet ongebruikelijk was. Bovendien spreken die Hellenistische parallellen nergens van een maagdelijke geboorte. Het gaat bij de evangelisten om een bovennatuurlijk ingrijpen van God, de Schepper” (28).

Een humanist/atheïst meent dat het (zelfs) ongepast is om de maagdelijke geboorte historisch te noemen, laat staan ‘biologisch’, want daardoor zou de bedoeling en waarheid van het verhaal kapot worden gemaakt. Volgens deze schrijver is het niet de bedoeling van de vertellers om een gynaecologisch wonder te rapporteren, maar om Jezus te belijden als de messiaanse Zoon van God en bij het aller-eerste begin van zijn leven te wijzen op de goddelijke oorsprong van zijn persoon (4). Daarop kan worden geantwoord, dat juist

omdat Jezus de Zoon van God is, wiens komst al eeuwen daarvoor voorzien was, Hij niet de zoon van twee gewone mensen kan zijn. De goddelijke oorsprong van Jezus kwam juist vanwege het feit dat Zijn conceptie op bovennatuurlijke wijze geschiedde.

Tenslotte kan worden opgemerkt dat, als het zo zou zijn als wordt gesuggereerd, namelijk dat het bijbelse verhaal van de maagdelijke geboorte achteraf is toegevoegd (is verzonnen), men dan in conflict komt met andere punten, zoals wij in de volgende paragraaf zullen toelichten.

Argumenten die de realiteit van de maagdelijke geboorte ondersteunen

We gaan nu uit van een andere invalshoek. Wat zijn de gevolgen van de ontkenning van de maagdelijke geboorte? En vervolgens: welke argumenten kunnen worden aangevoerd om in te zien dat het

nodig is om de maagdelijke geboorte vast te houden?

1. Als de (bovennatuurlijke) maagdelijke conceptie niet waar zou zijn, dan zou Maria gelogen hebben tegen de engel door te zeggen dat zij geen geslachts-gemeenschap met een man gehad heeft, en zou Maria zelfs overspel hebben gepleegd. Immers Jozef wilde van Maria scheiden toen hij bemerkte dat Maria kennelijk zwanger was, en niet van hem. Jezus zou dan een bastaard, een onwettig kind, een buitenechtelijk kind, zijn. Vooral heidense schrijvers, die zich tegen het vroege christendom keren, spreken over een geheime relatie die Maria vóór haar huwelijk met Jozef zou hebben gehad. Ze noemen zelfs de naam van een Romeinse soldaat om wie het zou gaan (29). Maar als Maria geen maagd was geweest toen ze met Jozef in ondertrouw was, was ze, naar de maatstaf van die tijd, zondig (37). Volgens de wet zou dat zelfs een reden zijn om haar te doden (Lev. 20:10)(11). Daarom verschijnt een engel Jozef in een droom (Matt. 1: 20 t/m 23). Daarna lezen we dat Jozef met Maria trouwde, maar tot aan de geboorte van Jezus geen gemeenschap met haar had (Matt. 1:24 en 25).

2. Als Maria geen maagd was, en er geen andere man in het spel was, zou Jozef de natuurlijke vader geweest moeten zijn. Maar dan zou de engel Gabriël zich vergist hebben.

“Als Jezus gewoon de zoon van Jozef was, is het onbegrijpelijk dat Mattheus en Lukas allebei met zo'n bijzonder verhaal op de proppen kwamen. Een maagdelijke geboorte verzinnen bij een keurig huwelijk van wetsgetrouwe Joden lijkt een slechte basis voor een verheerlijking van Jezus” (29). Hieruit blijkt dat Jezus niet moet worden gezien als natuurlijke zoon van Jozef en Maria.

3. Als Jozef de biologische vader van Jezus zou zijn geweest, dan zou Jezus een leugenaar zijn als Hij zegt dat God Zijn Vader is en dat Hij de eniggeboren Zoon van God is. En Jezus heeft Zelf nooit Jozef als Zijn Vader aangegeven (11). De Here Jezus Christus ontkende Zelf dat Hij een menselijke vader had. Toen Maria zei: “Zie, uw vader en ik zoeken U met smart!”, zei Hij tot hen: Waarom hebt gij naar Mij gezocht? Wist gij niet, dat Ik bezig moet zijn met de dingen mijns Vaders? (Luc. 2:48b en 49). De stiefvader van Jezus was timmerman, en toen Hij bovengenoemde zin sprak, was Hij in

de tempel” (Luc. 2)(11). En God Zelf sprak: “Gij zijt Mijn Zoon, de geliefde, in U heb Ik Mijn welbehagen” (Luc. 3:22).

“Bovendien spreekt Jezus spreekt tegen de religieuze leiders van Zijn tijd: ‘Hoe kan David Hem dan door de Geest zijn Here noemen, als hij zegt: De Here heeft gezegd tot mijn Here: Zet U aan mijn rechterhand, totdat Ik uw vijanden onder uw voeten gelegd heb. Indien David Hem dus Here noemt, hoe kan Hij dan zijn zoon zijn?’ (Matt. 22: 43-45). Geen enkele Joodse vader zou zijn zoon ‘Here’ noemen!” (11).

De benaming ‘Zoon van God’ maakt duidelijk wie Jezus is: niet de zoon van Jozef maar de Zoon van God. Dit is het wat Petrus erkent: U bent de Zoon van God (Matt. 16:16). En dit is het ook waarom de geboorteverhalen onmisbaar zijn in het evangelie. Omdat Maria's zoon God tot Vader heeft, is Hij niet alleen mens maar ook God (1).

4. “Als er geen sprake zou zijn van een (bovennatuurlijke) maagdelijke conceptie, dan zou Jezus net zo'n mens zijn als wij allemaal, besloten onder de zonde, en zou Hij niet in staat zijn geweest om onze zonden op Zich te nemen en die weg te dragen. De maagdelijke geboorte van Jezus Christus is dan ook het cruciale kenmerk van wat de Schrift over Jezus Christus laat zien”, “Immers, de maagdelijke geboorte bepaalt dat Jezus Christus een zondeloze natuur had. Indien Hij geen zonden op aarde gedaan had, maar wel een zondige natuur zou hebben gehad, had Hij nooit ook maar iemand kunnen redden” (11). Jezus was zonder zonden, Hij was het vlekkeloos Lam van God dat de zonden der wereld wegneemt (Joh. 1:29, 1 Petr. 1:19). “Want er is één God en ook één middelaar tussen God en mensen, de mens Christus Jezus, die Zich gegeven heeft tot een losprijs voor allen” (1 Tim. 2:5).

5. Als de maagdelijke geboorte niet waar zou zijn, zouden de evangelisten leugenaars zijn en zouden zij (historisch) niet betrouwbaar zijn. Volgens moderne Bijbelwetenschappers gaat dit argument overigens niet op daar zij de historische betrouwbaarheid niet of minder van belang achten omdat zij van mening zijn dat het slechts zou gaan om het doorgeven van een gedachte, een essentiële boodschap. De vraag is wat de diepere achtergron-

den (kunnen) zijn van een dergelijke opvatting. In de vorige paragraaf hebben we er enkele genoemd.

Vragen over het hoe van de bovennatuurlijke conceptie

We hebben hiervoor diverse argumenten besproken die gehanteerd zijn om het bijbelse verhaal van de maagdelijke geboorte te ontkennen of te ondersteunen. Maar onder degenen die geloven in de maagdelijke geboorte, zijn er, met name biologen en theologen, die zich in de loop der eeuwen hebben afgevraagd wat zich zou kunnen hebben afgespeeld in de moederschoot van Maria. Normaliter begint een zwangerschap wanneer een eicel wordt bevrucht door een mannelijke zaadcel. Deze bevruchte eicel nestelt zich in de baarmoeder of uterus en zal zich later vormen tot 'embryo' en 'foetus'. Met andere woorden: hoe zou God de conceptie hebben gedaan? Daarbij gaat het o.a. om de vraag of bij de verwekking van Jezus een eicel van Maria was betrokken of niet. We zullen enkele mogelijkheden noemen:

- A. God schiep iets volkomen nieuws, of een volledig bevrucht eitje in de baarmoeder van Maria. In dat laatste geval zou zij een draagmoeder zijn van het gecreëerde eitje (25). Dit is in zekere zin te vergelijken met het gebruik van in-vitrofertilisatie (IVF). Dit wordt hoogtechnologisch draagmoederschap genoemd, waarbij (zonder seksuele gemeenschap) de eicellen van de wensmoeder in het laboratorium worden bevrucht met het zaad van de wensvader. Het kind stamt dan niet af van de draagmoeder (36), die geen biologische moeder is maar wel de moeder die de foetus via de placenta heeft gevoed in de baarmoeder. Maar het unieke van de maagdelijke geboorte van Jezus is dat Hij geboren is "door de kracht van de Heilige Geest, zonder mans toedoen" (artikel 18 NGB). En dat kan van de methode van IVF uiteraard nooit gezegd worden, omdat dat plaatsvindt "met mans toedoen" (27).
- B. De tweede mogelijkheid is dat God een eitje van Maria genetisch modificeerde (het veranderen van de X-chromosoom in een Y-chromosoom) (35). Immers dat zou ervoor hebben gezorgd dat er een jongetje geboren zou worden (25,7).
- C. God heeft de eicel van Maria bevrucht door de Heilige Geest (25). Deze derde mogelijkheid is in zekere in te vergelijken met wat men de klassieke vorm van draagmoederschap noemt, ook wel laagtechnologisch draagmoederschap (kortweg: ltdm) geheten,

waarbij de moeder via kunstmatige inseminatie bevrucht wordt met het zaad van de wensvader (36).

Bij deze drie mogelijkheden is door theologen de vraag gesteld hoe Jezus bij Zijn geboorte vrij kon zijn van de gevolgen van de zondeval zoals in Maria aanwezig. Had God in de mogelijkheid C Maria's zonde-mutatie uit haar eicel verwijderd? (7). Of is het zo dat de overerving van zonde(geneigdheid) alleen via de man wordt doorgegeven? Het lijkt erop dat de

zondige natuur van generatie tot generatie via de vader wordt overgedragen (Romeinen 5:12, 17, 19). De overdracht van de zondige natuur werd dan door de maagdelijke geboorte omzeild (31). Overigens betreft de geboorte van Jezus uit een maagd niet alleen het aspect van vrij zijn van overerving van zonde(geneigdheid), maar dat God de Vader is. Teneinde de Zoon van God te zijn, moest Jezus door God verwekt zijn, en niet door een mens. En dat is het belangrijkste.

Uiteraard is er tijdens de zwangerschap een wisselwerking (via diffusie) tussen moeder en kind via de placenta. Voedingsstoffen en zuurstof worden door de moeder aan de foetus afgegeven, maar ook antistoffen. De afvalstoffen en koolstofdioxide worden door de foetus aan de moeder afgegeven. De placenta bestaat uit een moederlijk deel en een kinderlijk deel. Het moederlijke deel heeft zich ontwikkeld aan het baarmoederslijmvlies waar het embryo zich ingenesteld heeft. Het kinderlijke deel heeft zich ontwik-

keld uit een deel van het embryo. Er zit een membraan tussen de twee, waardoor de bloedbanen van moeder en kind gescheiden blijven. Dat is nodig omdat de bloedgroep van de moeder en van de baby kunnen verschillen. Als de moeder bijvoorbeeld bloedgroep A heeft en haar man bloedgroep AB, dan kan de baby bloedgroep B krijgen. Bloedgroep A en B zijn niet met elkaar te verenigen, en dus zou het gezondheidsproblemen opleveren als de bloedsomlopen van moeder en baby verbonden waren (38). De bloedsomlopen

van moeder en kind zijn dus onafhankelijk van elkaar en zijn beide autonoom! (13) In het Jodendom heeft de placenta een bijzonder betekenis, nl. de boom des levens (8,38). Zie ook het artikel '(weder) Geboorte-analogieën' (5).

Maar hoe de verwekking ook precies heeft plaatsgevonden, Jezus werd niet in zonde geboren. Dat wil zeggen, Hij had geen zondige natuur (Hebreeën 7:26) (9). We kunnen ook nog wijzen op Luc. 1:35b: "daarom zal ook het heilige, dat verwekt

wordt, Zoon Gods genoemd worden”. En Jezus werd tijdens Zijn leven geheiligd door Zijn Vader. En Hij heeft ook nooit gezondigd (2 Kor. 5:21; 1 Petr. 2:22) en kon daarom het vlekkeloos Lam zijn (1 Petrus 1:19). “De Heilige Geest is scheppend en vernieuwend. Hij schiept een nieuwe mens, in de wording van Jezus in Maria. Hij zorgt dat er een mens geboren wordt zónder de afwijkingen waarmee wij allen behept zijn” (19). “Jezus is de nieuwe Adam, het begin van een nieuw mensengeslacht met wél de goede gerichtheid. En dat kán niet op de natuurlijke manier, want dan komt er alleen maar de zoveelste mens zoals u en ik, schijnbaar vrij, maar gevangen in de zwaartekracht van het kwade. Jezus is de nieuwe mens, schepping van de Heilige Geest” (19).

Conclusies en opmerkingen

In dit artikel hebben we gezien dat de argumenten die worden gehanteerd om de maagdelijke geboorte (conceptie) te ontkennen, te weerleggen zijn of in elk geval geen ondersteuning geven voor het ontkennen ervan. Bovendien zijn er diverse argumenten aan te voeren om de maagdelijke geboorte van Jezus wél te aanvaarden. Het gaat niet om mythen maar om feiten. Zowel Matthéüs (1:18,20,23) als Lukas (1:27, 35) zeggen nadrukkelijk dat Jezus ontvangen was uit de Heilige Geest, en dat de maagd zwanger zal worden.

Helaas zijn er christenen die wel in Jezus als de beloofde Verlosser geloven, maar dat niet koppelen aan de noodzaak van de maagdelijke conceptie. Wel moet dan worden bedacht, dat de geloofsbasis smaller wordt en de boze meer kans krijgt om het allerheiligst geloof (Judas 1:20) te ondermijnen. Bovendien moeten zij bedenken dat dan ook de gedachte snel kan postvatten dat de opstanding slechts geestelijk moet worden opgevat. Als men de noodzaak van de maagdelijke conceptie ontkent, kan men niet anders dan in conflict komen met de Bijbel, en ontstaan er allerlei tegenstrijdigheden, die er niet zijn als men eenvoudig gelooft in wat de Bijbel zegt over de maagdelijke conceptie van Jezus.

Het Woord van God zegt eenvoudig, dat Jezus uit een maagd geboren is. “Conceptie, door een wonder tot stand gekomen. Waarom was dit nodig? Zonder maagdelijke geboorte zou het hele evangelie een platte natuurlijke, horizontale zaak zijn. We kunnen er niet omheen om te geloven in wat de Bijbel zegt over de maagdelijke geboorte. Het was noodzakelijk omdat het aangeeft dat God Zelf als Vader het initiatief nam, en ook vanwege de zondeloosheid van de Here Jezus. Het offer van Jezus met zonde zou niets waard zijn

geweest. Alleen een zondeloos offer had betekenis voor onze schulden” (8).

Jezus Christus is opgestaan uit de dood. En dat Hij is opgestaan uit de dood, komt omdat Hij zonder zonden was. Hij kwam van God de Vader, en is uit de Heilige Geest, uit onvergankelijk zaad, geboren. Doordat Hij zonder zonden was, heeft de dood niet over Hem geheerst, is Hij niet aan het dodenrijk overgelaten, en heeft Zijn vlees geen ontbinding gezien (Hand. 2:31)(11). Met Jezus, de (tweede en) laatste Adam (1 Kor. 15:45), heeft God in de volheid des tijds een nieuw begin gemaakt. “Zie, Ik maak alle dingen nieuw” (Openb. 21:5). Er komen nieuwe hemelen en een nieuwe aarde (2 Petr. 3:13) met vernieuwde mensen. Wie in Christus is, is een nieuwe schepping (2 Kor. 5:17).

Wij mogen en moeten kennis en wetenschap ondergeschikt maken aan Gods Woord, en niet andersom, zoals vandaag de dag veelal gebeurt (11). Houd vast aan de fundamenteën van ons christelijk geloof. Het gaat niet om ons verstand, maar om openbaring door God! (8). “Het begrijpen is mij te wonderbaar, te verheven, ik kan er niet bij” (Ps. 139:6). Wanneer de evangelisten zo hun best doen om aan ons door te geven dat het leven in Maria's schoot, helemaal van God komt, is het goed om wetenschappelijke bezwaren te laten rusten (14). Niet onze kennis of onze wetenschap doen ons de wereld overwinnen, maar ons geloof dat Jezus de Zoon van God is! (1 Joh. 5:4 en 5).

Drs. Piet Guijt
Zoetermeer, mei 2017

Literatuurlijst

1. J. van Bruggen, Gods eniggeboren Zoon in Schrift en belijdenis. In: Nederlands Dagblad, 14 juni 1997
2. Roger Burggraeve, Onbevleete Ontvangenis en Maagdelijke Geboorte. Bron: <https://www.kuleuven.be/thomas/page/onbevleete-ontvangenis-en-maagdelijke-geboorte/>
3. De atheïst (Bart Klink), Wat gedachten bij het kerstverhaal. Bron: http://www.deatheist.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=154:wat-gedachten-bij

4. Paul Delfgaauw, Theologen verwerpen de maagdelijke geboorte als historisch feit. Bron: <https://godenenmensens.wordpress.com/2011/12/18/theologen-verwerpen-de-maagdelijke-geboorte-als-historisch-feit/>
5. Gerard Feller, (weder)Geboorte-analogieën. In: Promise, april 2013
6. Gerard Feller, Het recht op leven: wanneer begint het Leven? In: Promise, april 2016
7. Johannes Gieskes, Een eicel van Maria en een ontbrekend Y-chromosoom. In Ellipsis, juni 2007
8. Ab Goldberg, De maagdelijke geboorte, het ‘onmogelijke’ wonder. Preek in Gemeente Parousia te Zoetermeer op 18 december 2016. Bron: http://www.parousiazoetermeer.nl/index.php?id=preken&tx_wecsermons_pi1%5BshowUid%5D=512&tx_wecsermons_pi1%5BrecordType%5D=tx_wecsermons_sermons&cHash=e673389817c0dfc431c39d2f0ea51988
9. Got Questions Ministries, Waarom is de maagdelijke geboorte zo belangrijk? Bron: <https://gotquestions.org/>

- Nederlands/maagdelijke-geboorte.html
10. Got Questions Ministries, Wat zegt de Bijbel over de maagd Maria? Bron: <https://www.gotquestions.org/Nederlands/de-maagd-Maria.html>
 11. Arjan Huurnink, De maagdelijke geboorte van Jezus Christus. Bijbel en Geloof. Bron: http://www.bijbelengeloof.com/index.php?option=com_content&view=article&id=97:de-maagdelijke-geboorte-van-jezus-christus&Itemid=89
 12. Info.nl, Zwanger zonder seks: de maagdelijke geboorte. Bron: <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/filosofie/125312-zwanger-zonder-seks-de-maagdelijke-geboorte.html>
 13. Infonu.nl, De circulatie; foetale circulatie (bloedsomloop foetus). Bron: <http://wetenschap.infonu.nl/anatomie/127908-de-circulatie-foetale-circulatie-bloedsomloop-foetus.html>
 14. Interkerk, Maria en de maagdelijke geboorte. Bron: http://www.kersttijd.nl/maria_en_kerstmis.htm
 15. Maurice R. Irvin, The sign of the virgin. In: Alliance Life, december 1994
 16. Maarten Keulemans, Zorg om 'knuts-embryo'. In: Nederlands Dagblad, 15 april 2017
 17. Pieter J. Lalleman (docent Nieuwe Testament en hoofd onderwijs aan Spurgeon's College in Londen), Jezus' geboorteverhaal steen in een vijver. In: Reformatorisch Dagblad, 17-12-2010. Bron: <http://www.rd.nl/opinie/jezus-geboorteverhaal-steen-in-een-vijver-1.584854>.
 18. Maagdelijke Geboorte. Bron: <http://home.kpn.nl/jack-hearts/ammishad-dai/Maagdelijke%20Geboorte.htm>
 19. A.J. Molenaar, Preek 'maagdelijke geboorte', HC zo 14, 3 juli 2015. Bron: <https://ajmolenaar.nl/2015/07/03/preek-maagdelijke-geboorte-hc-zo-14/>
 20. Mike Moore, De maagdelijke geboorte van de Zoon van God. In: Het Nieuwe Land, december 1987
 21. Klaas Nanninga, Maagdelijke geboorte. In: Nederlands Dagblad, 20 mei 2016
 22. Jan Olivier, Maagdelijke geboorte. In: Nederlands Dagblad, 2 januari 2015
 23. Willem J. Ouweneel, De Jezus van de Koeran [Koran]. Bron: <http://vergadering.nu/leesmap20100319-ellips-jezus-en-de-koran.htm>
 24. S. Paas, Maria en de maagdelijke geboorte van Jezus. Bron: <http://www.digibron.nl/search/detail/9fed4dbe90068abe6d98c078b4094a2c/maria-en-de-maagdelijke-geboorte-van-jezus>
 25. David Pawson, Waarom de conceptie van Jezus zo uniek is. Bron: CIP 10-1-2017
 26. J. Ratzinger, Introduction to Christianity. San Francisco, 2004
 27. Refoweb, Maagdelijke geboorte. Bron: <http://forum.refoweb.nl/viewtopic.php?t=27189>
 28. K. Runia, Waarom werd Jezus uit een maagd geboren? In Financieel Dagblad, 19 december 1992
 29. Dick Schinkelshoek, 'Geboren uit de maagd Maria' - is dat echt zo belangrijk? In: Nederlands Dagblad, 24 december 2014
 30. Spirituele kerst: handreiking voor bezinning en bezieling rondom Kerstmis en Oud en Nieuw. Bron: <http://spirituelekerst.nl/tag/maagdelijke-geboorte/>
 31. S.J. Stamhuis, Geboren uit een maagd - de maagd Maria. Bron: <http://www.holyhome.nl/verwekking.html>
 32. De maagdelijke geboorte (volgens de theosofie). Bron: <http://www.theosofie.net/onlineliteratuur/windvandegeest/34geboorte.html>
 33. Marja Verschoor-Meijers, Maagdelijke geboorte en wedergeboorte. Bron: <http://frisse-kijk.blogspot.nl/2010/12/maagdelijke-geboorte-en-wedergeboorte.html>
 - Wetenschap in beeld, Is een maagdelijke geboorte echt mogelijk? In: Tijdschrift Wetenschap in beeld. Bron: <http://wibnet.nl/dieren/overleven/is-een-maagdelijke-geboorte-echt-mogelijk>
 34. Wikipedia, Maagdelijke geboorte. Bron: https://nl.wikipedia.org/wiki/Maagdelijke_geboorte
 35. Wikipedia, X-chromosoom. Bron: <https://nl.wikipedia.org/wiki/X-chromosoom>
 36. Wikipedia, Draagmoeder. Bron: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Draagmoeder>
 37. Richard Wurmbrand, Geboren uit de maagd Maria. In: Getrouw, december 1981
 38. Linda Brakenhof, De placenta (moederkoek). Bron: <https://www.24baby.nl/zwanger/gezondheid/placenta-moederkoek/>
 39. Leenard Kanselaar, Ik geloof in Jezus' maagdelijke geboorte. Bron: <http://www.leenardkanselaar.nl/geloven-in-jezus-maagdelijke-geboorte/>

De kennis maakt verwaand, maar alleen de liefde bouwt op (1 Cor.8:1)

De enige kracht die eenheid zal brengen in het Lichaam van Christus, is de kracht van agape-liefde. Het stelt ons in staat lief te hebben die Hij aanvaardt en liefheeft, ongeacht wat ieders mening is inzake bijkomstigheden. Leren liefhebben is het belangrijkste doel in het leven. Het is belangrijker dan het oplossen van allerlei wetenschappelijke kwesties. Gods doel voor ons is te groeien in genade en in de alles te boven gaande deugd van agape-liefde. Zijn kennis en wetenschap dan niet belangrijk? Zeker wel, mits het in dienst staat van de liefde. In het artikel over relationele hersenvaardigheden kunt u lezen dat alleen intellectuele kennis, vooral gezeteld in de linkerhersenhalft en die geen verbinding heeft met de relationele en emotionele vaardigheden aan de rechterhersenhalft, leidt tot een star moralisme, met het eigen gelijk als afgod. De wetenschap bevestigt wat al eeuwenlang in de Bijbel is opgetekend: "Al sprak ik de talen van alle mensen en die van de engelen, maar ik had de liefde niet, ik zou niet meer zijn dan een dreunende gong of een schelle cimbaal" (1Cor.13:1). Groeien in de liefde is volwassen worden in relaties. Een probleem oplossen is meestal niet belangrijker dan het liefdevol onderhouden van relaties en in contact blijven met anderen. In de neurofysiologie worden die relationele vaardigheden benadrukt. Bijbels gezien kan dat alleen maar door de kracht van de agape-liefde. Ook in het artikel 'Liefde, de meest weerbare in een relatie' worden deze principes uitgelegd. Liefde gaat verder dan alleen een emotie of een gedachte, maar is gezeteld in en gefundeerd op Gods liefde. Een door die liefde geïnspireerd en geïntegreerd denken en gevoel leidt tot een liefdevol gedrag. Dat goddelijk gedrag moet geoefend worden in onze relaties van: man, vrouw, kind, broeder, zuster en naaste. Die liefde zal ons tot in eeuwigheid leiden en verheugen! Profetieën zullen verdwijnen, klanktaal zal verstommen, kennis verloren gaan, want ons kennen schiet te kort en ons profeteren is beperkt. De liefde zal nooit vergaan!

*Dank voor uw gebeden en giften,
Gerard Feller*

Colofon

Het blad "Promise" is een uitgave van stichting Promise en verschijnt 4 maal per jaar.

Het doel van de stichting is de verkondiging van het evangelie van Jezus Christus.

De stichting tracht dit doel te bereiken door:

- Het toetsen van allerlei maatschappelijke en geestelijke stromingen en denkwijzen, vooral op medisch en sociaal gebied aan het Woord van God, de Bijbel.
- Het publiceren via het blad "Promise" van geschriften en of bijbelstudies met bovengenoemd doel, dit tevens via audiovisuele middelen aan een zo breed mogelijk publiek.

De stichting is interkerkelijk en heeft als grondslag, zich daarbij alleen te laten leiden door de Bijbel, waarvan ze gelooft dat dit het geïnspireerde Woord van God is en alleen onfeilbaar gezag heeft.

We geloven dat God deze wereld zo lief heeft, dat Hij zijn Zoon gegeven heeft om onze straf op de zonde te dragen, opdat wij, indien we in Hem geloven eeuwig met Hem mogen leven en ook nu dagelijks Zijn aanwezigheid mogen ervaren. Door middel van diverse activiteiten van de stichting willen we deze boodschap uitdragen

Redactie

Gerard Feller, Oudewater
drs. W.J. Pijnacker Hordijk, Delft
drs. Piet Guijt, Zoetermeer

Comité van aanbeveling

Ds. Orlando Bottenbley
Drs Martie Dieperink
Drs Bert Dorenbos
Drs MartienJan de Haan
Prof. dr. Ir. Henk Jochemsen
Dhr. Hans L.J. Keijzer
Prof.dr. Martjan Paul
Drs Chr. Steyn
Dhr. Teun Stortenbeker
Dhr Feike ter Velde
Ds dr. Paul J. Visser
Drs Jef de Vriese (België)
Drs Téó v.d. Weele
Dr. Jim Wilder (U.S.A.)

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van de artikelen is voor de auteur en/of de redactie

Vormgeving DUO-ontwerp, Utrecht

Druk Boom + Verweij grafiservices, Mijdrecht

ISSN: 1383-0295

verschijnt 4 x per jaar

Abonnement 2016: € 25,- per jaargang (inclusief abonnement online)

Abonnement online 2016: € 12,- per jaargang

St.Promise

Lange Burchwal 80, 3421 SM Oudewater
Tel. 0348 - 563359
e-mail: info@stichting-promise.nl
internetpagina: www.stichting-promise.nl
IBAN ING: NL10INGB0004906197
BIC ING: INGBNL2A

IBAN Rabobank: NL58RABO03916.83.071
BIC Rabobank: RABONL2U

Buiten Nederland is alleen een abonnement online mogelijk

St.Promise

Lange Burchwal 80, 3421 SM Oudewater
Nederland

Losse nummer € 4,-

9 771383 029001